

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om förmyndarverksamhet och av 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om förmyndarverksamhet ändras så att förmyndarmyndigheten får ökade möjligheter att bevilja undantag från eller lättnader i intressebevakarens skyldighet att lämna årsredovisning. Enligt förslaget kan befrielse från den årliga redovisningsskyldigheten eller förlängning av redovisningsperioden förutom på de gällande grunderna i lagen beviljas också om egendomen är av ett sådant slag att huvudmannens intresse inte fordrar årlig redovisning, eller om bevarandet av egendomen är tryggt genom att egendom placeras i ett objekt från vilket den inte kan överföras utan förmyndarmyndighetens samtycke.

Det föreslås att den förmögenhetsgräns som gäller registrering av intressebevakning för en minderårig, med åtföljande årlig redovisningsskyldighet, ska höjas från 15 000 euro till 20 000 euro.

Dessutom föreslås preciserade bestämmelser om i vilken omfattning den redovisning som intressebevakaren ger in ska granskas. Enligt förslaget ska förmyndarmyndigheten granska redovisningen i den omfattning som god granskningssed förutsätter. Förmyndarmyndigheten kan dock granska redovisningen mer allmänt än så, om det utgående från egendomens storlek eller art eller andra omständigheter finns skäl att anta att huvudmannens intresse på grund av detta inte även-

tyras. God granskningssed ska alltid vara utgångspunkten när förmyndarmyndighetens skadeståndsskyldighet bedöms. Om huvudmannen har orsakats skada till följd av att man vid granskningen av redovisningen inte upptäckt något som borde ha upptäckts om granskningen hade skett enligt god granskningssed, ska skadan ersättas av statens medel.

Bestämmelserna om intressebevakarens arvode föreslås bli ändrade så, att det genom lag föreskrivs om de situationer då intressebevakaren inte har rätt till arvode på grund av att huvudmannens inkomster och förmögenhet är ringa.

Dessutom föreslås mindre ändringar bl.a. i de bestämmelser som gäller förmyndarmyndighetens tillstånd för en rättshandling samt i bestämmelsen om förmyndarmyndighetens skyldighet att regelbundet reda ut om det finns skäl till fortsatt intressebevakning.

Det föreslås att lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten ändras genom en precisering av den bestämmelse som gäller jäv för allmänna intressebevakare.

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft omkring tre månader efter det att lagarna har antagits och blivit stadfästa. Bestämmelserna om intressebevakarens arvode ska dock träda i kraft först vid ingången av 2013.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING	4
2 NULÄGE	4
2.1 Antalet klienter inom intressebevakningen och dess uppbyggnad	4
2.2 Statens produktivhetsprogram	5
2.3 Lagstiftningens nuläge och bedömning av nuläget	6
Allmänt	6
Återkommande utredningar	6
Redovisningsskyldighet	7
Granskning av redovisningen	8
Intressebevakning för minderåriga	8
Anvisningar om arvode för intressebevakare	9
Jäv för allmänna intressebevakare	9
2.4 Utvecklingen i de andra nordiska länderna	10
Sverige	10
Norge	11
Danmark	12
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	14
Allmänt	14
Återkommande utredningar	14
Redovisningsskyldighet	14
Granskning av redovisningen	15
Registrering av intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga	15
Anvisningar om arvode för intressebevakare	15
Jäv för allmänna intressebevakare	16
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	16
4.1 Konsekvenser för den offentliga ekonomin och myndigheterna	16
4.2 Konsekvenserna för huvudmännen och intressebevakarna	17
4.3 Konsekvenser för minderåriga huvudmän	17
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	17
DETALJMOTIVERING	19
1 LAGFÖRSLAG	19
1.1 Lagen om förmyndarverksamhet	19
2 kap. Intressebevakare	19
Redovisningsskyldighet	22
1.2 Lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten	27
2 IKRAFTTRÄDANDE	27
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSDRAGNING	28
LAGFÖRSLAG	30
1. Lag om ändring av lagen om förmyndarverksamhet	30
2. Lag om ändring av 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten	34
BILAGA	35
PARALLELLTEXT	35

1. Lag om ändring av lagen om förmyndarverksamhet	35
2. Lag om ändring av 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten	44

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

I regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens andra regering har det bestämts att behoven av ändringar i anslutning till förmyndarskapsärenden och intressebevakning ska utredas under regeringsperioden. Denna proposition baserar sig på en utredning som gjorts i enlighet med regeringsprogrammet.

I propositionen föreslås att det i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) görs vissa ändringar som ökar möjligheterna att bevilja intressebevakare lätnader i redovisningskyldigheten och som i viss mån minskar förmyndarmyndigheternas arbetsbörda när det gäller att granska redovisningar. I lagen om förmyndarverksamhet och i lagen om

ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten föreslås det dessutom mindre ändringar som har visat sig behövliga efter det att ansvaret för att ordna intressebevakningstjänster flyttades över till justitieministeriets förvaltningsområde.

2 Nuläge

2.1 Antalet klienter inom intressebevakningen och dess uppbyggnad

Sedan lagen om förmyndarverksamhet trädde i kraft har antalet klienter inom förmyndarverksamheten ständigt vuxit. Situationen under de senaste sex åren framgår av uppställningen nedan.

Tabell 1: Utvecklingen i fråga om det sammanlagda antalet intressebevakaruppdrag åren 2003—2009

År	2003	2005	2007	2009
Uppdrag	51 800	58 000	61 100	62 800

Ökningen i antalet klienter inom förmyndarverksamheten beror inte på att antalet intressebevakaruppdrag som inleds varje år skulle öka. Tvärtom har det skett en mindre

nedgång i antalet nya intressebevakaruppdrag under de senaste åren, vilket syns i följande uppställning.

Tabell 2: Utvecklingen i det sammanlagda antalet nya intressebevakaruppdrag under åren 2003—2009

År	2003	2005	2007	2009
Uppdrag	8 997	9 117	8 571	8 203

Ökningen i antalet klienter är en följd av att de klienter för vilka intressebevakningen avslutats hela tiden har varit färre än de klienter för vilka intressebevakning inleds. Detta beror delvis på en förändrad struktur när det gäller klienterna inom förmyndarverksamheten. Äldre som lider av minnesstörningar och

problem med beslutsförmågan utgör visserligen fortfarande den mest betydande enskilda klientgruppen inom förmyndarverksamheten, men intressebevakningen får också i högre grad än tidigare ta emot relativt unga människor som lider av mentala problem och missbruksproblem och som behöver intressebe-

vakningstjänster under en lång tid. Det är att anta att åldringars behov av intressebevakningstjänster under en period av ca tio år kommer att öka avsevärt då de äldre åldersklasserna snabbt blir en allt större andel av befolkningen. Sistnämnda omständighet och den förändrade klientstrukturen kan sammantaget leda till en mycket markant ökning av efterfrågan på förmyndarskapstjänster inom den närmaste framtiden.

Intressebevakarna kan vara privatpersoner som i normala fall sköter uppdraget till förmån för en anhörig eller någon annan närstående. Bland intressebevakaruppdragen håller dock andelen allmänna intressebevakare på att öka. År 2009 hade de allmänna intressebevakarna ca 32 000 intressebevakaruppdrag. De allmänna intressebevakarna sköter redan ca två tredjedelar av de intressebevakaruppdrag som gäller vuxna.

Rättshjälpsbyråerna ser till att det finns ett tillräckligt antal allmänna intressebevakare som tar emot intressebevakaruppdrag på det regionala planet. De kan producera tjänsterna själva eller köpa dem av utomstående serviceproducenter. Tills vidare utnyttjas inte köpta tjänster i någon större utsträckning. Av de omkring 32 000 intressebevakaruppdrag som sköts av allmänna intressebevakare är det i ca 2 800 fall någon annan än rättshjälpsbyrån som producerar tjänsterna, vanligen kommunen.

Ca 14 700 av klienterna inom förmyndarverksamheten, dvs. en fjärdedel, är minderåriga. Orsaken till klientskapet är för så gott som alla i denna grupp att värdet på deras bruttoegendom överskrider den gräns på 15 000 euro som anges i förordningen om förmyndarverksamhet (889/1999). Enligt 66 § i lagen om förmyndarverksamhet ska en intressebevakning av en minderårig i ett sådant fall införas i registret över förmyndarskapsärenden, även om det är den minderåriges förälder som är intressebevakare. Vid vissa magistrater är andelen intressebevakning för minderåriga av alla registrerade intressebevakaruppdrag betydligt större än genomsnittet (Esbo 46,8 procent, Vanda 38,7 procent, Hyvinge 35,1 procent, Borgå 30,8 procent). Under åren 2003—2009 har antalet intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga ökat från 12 200 till ca 14 700.

Allt fler minderåriga har alltså egendom vars värde överskrider det lägsta gränsvärdet för intressebevakning som ska registreras.

Det som sagts ovan visar att antalet klienter inom förmyndarverksamheten i stor utsträckning påverkas av hur den förmögenhetsgräns som leder till registrering av intressebevakning för en minderårig anges. Förmyndarmyndigheternas ärendehanteringssystem kan inte ge uppgifter om hur stora förmögenheter de minderåriga har. Det är därför inte möjligt att exakt uppskatta vad effekten av en höjd förmögenhetsgräns skulle bli. På basis av uppgifter som samlats in manuellt vid tre magistrater (Hyvinge, Lahtis och Vanda) stannar de minderårigas bruttoegendom under 34 000 euro i 37,4 procent av de registrerade intressebevakaruppdragen. Enligt uppgifter från Hyvinge stannar de minderårigas bruttoegendom under 20 000 euro i 20,1 procent av de registrerade intressebevakaruppdragen. När man beaktar hur förmögenhet fördelar sig regionalt i Finland kan man göra bedömningen att en höjning av förmögenhetsgränsen till 20 000 euro skulle leda till att en dryg femtedel av intressebevakningen för minderåriga i Norra och Östra Finland och en knapp femtedel av intressebevakningen för minderåriga i Södra Finland inte längre skulle beröras av registrering och redovisningskyldighet.

2.2 Statens produktivetsprogram

Med utgångspunkt i statens produktivetsprogram ska de statligt anställda minska med 9 645 årsverken från år 2007 till 2011 och dessutom med 4 800 årsverken före 2015. För varje förvaltningsområde bestäms hur åtgärderna sätts in. Ändringarna genomförs genom en effektivare verksamhet inom statsförvaltningen med iakttagande av god personalpolitik. Ett viktigt sätt att förbättra produktiviteten är att utnyttja datatekniken bättre.

Genomförandet av statens produktivetsprogram har en betydande inverkan på magistraternas verksamhet. För att produktivetsfördelar ska uppnås måste verksamheten vid magistraterna effektiviseras och i synnerhet datatekniken utnyttjas. Finansministeriets produktivetsmål för magistraterna är att

minska årsverkerna med 124 före 2011. I syfte att genomföra de nedskärningar som produktivetsprogrammet förutsätter har det för magistraterna slagits fast projekt för att uppnå produktivetsmålen. Exempel på projekt som också inverkar på förmyndarverksamheten är bl.a. en utvidgning av magistraternas verksamhetsområden, ökad specialisering samt utveckling av elektronisk kommunikation och datatekniska system.

Produktivetsmålet för den allmänna intressebevakningen vid rättshjälpsbyråerna är en minskning på sammanlagt 90 årsverken under 2011—2015. Enligt justitieministeriets produktivetsprogram försöker man uppnå detta mål i synnerhet genom att utveckla de köpta tjänsterna.

2.3 Lagstiftningens nuläge och bedömning av nuläget

Allmänt

Lagen om förmyndarverksamhet trädde i kraft den 1 december 1999. När lagen hade tillämpats i drygt tre år lät justitieministeriet och inrikesministeriet göra en undersökning om hur målen med reformen hade uppnåtts i praktiken. Enligt undersökningen hade nyorganisationen inom förmyndarverksamheten utfallit väl. Det hade visat sig vara en lyckad lösning att överföra förmyndarverksamhetens förvaltning från kommunerna och tingsrätterna till magistraterna. Förmyndarverksamhetens förvaltning hade tack vare ändringarna blivit både effektivare och professionellare än vad den tidigare var. I undersökningen lades också några förslag till utveckling av lagstiftningen fram. Förslagen gällde en utvidgning av magistraternas behörighet i ärenden där parternas rättsskydd inte kräver behandling av ärendet vid domstol. Dessutom föreslogs att vissa detaljer i lagen om förmyndarverksamhet skulle förtydligas.

År 2006 överlämnade regeringen en proposition med förslag till lag om intressebevakningsfullmakt och till lag om ändring av lagen om förmyndarverksamhet (RP 52/2006 rd). I propositionen beaktades ovan nämnda undersökning och andra erfarenheter som hade inhämtats om lagen om förmyndarverksamhet under de första fem åren som

lagen hade varit i kraft. De föreslagna ändringarna (647/2007) i lagen om förmyndarverksamhet trädde i kraft den 1 november 2007.

Lagen om en kommun- och servicestrukturreform (169/2007) trädde i kraft den 23 juli 2007. Enligt lagens 8 § skulle vissa uppgifter överföras från kommunerna till staten. Staten skulle överta ordnandet och finansieringen bl.a. av de uppgifter som ålagts kommunerna i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten (443/1999). För att fullgöra denna skyldighet överlämnade regeringen en proposition (RP 45/2008 rd), enligt vilken de statliga rättshjälpsbyråerna skulle svara för ordnandet av intressebevakningstjänster. Riksdagen godkände lagförslaget och en ny lag om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten (*organiseringsslagen*, 575/2008) trädde i kraft den 1 januari 2009. Samtidigt ändrades 8 § (576/2008) i lagen om förmyndarverksamhet så att förordnande av intressebevakare klarare än tidigare blev en sistahandsåtgärd.

I det följande redogörs för och bedöms lagstiftningens innehåll i de frågor där den nya utredning som gjordes i syfte att genomföra regeringsprogrammet visade på ändringsbehov.

Återkommande utredningar

Enligt 17 § 5 mom. i lagen om förmyndarverksamhet ska förmyndarmyndigheten under det fjärde kalenderåret efter förordnandet på eget initiativ reda ut om det finns skäl till fortsatt intressebevakning och vid behov göra en ansökan hos tingsrätten om att uppdraget som intressebevakare ska upphöra. Skyldigheten att göra en utredning gäller intressebevakning som har förordnats med stöd av 8 eller 9 § i lagen om förmyndarverksamhet. Utredningen ska göras på nytt vart fjärde kalenderår.

Avsikten med utredningen är att ingen ska behöva ha intressebevakare efter det att behovet av intressebevakning har upphört. Syftet med detta är med andra ord att den s.k. nödvändighetsprincipen förverkligas. I Europarådets rekommendation om skydd för hjälpbehövande vuxna R (99) 4 räknas prin-

cipen om nödvändighet till huvudprinciperna när det gäller skydd för vuxna. Med förmyndarverksamhetens nuvarande klientantal blir det årligen aktuellt med något under 10 000 utredningar. Enligt justitieministeriets uppgifter har ca 86—88 procent av utredningarna kunnat göras inom utsatt tid på grund av bristande personalresurser.

Återkommande utredningar utgör inte det enda sättet att övervaka att ingen har intressebevakare i onödan. Det är förmyndarmyndighetens skyldighet att följa situationen kontinuerligt och vid behov vidta åtgärder för att avsluta intressebevakningen eller för att ändra intressebevakaruppdraget. Övervakningen sker bl.a. i samband med övervakningen av redovisningen och på basis av meddelanden till eller annan kontakt med förmyndarmyndigheten.

I många fall har förmyndarmyndigheterna även utan någon återkommande utredning en rätt så god bild av huvudmannens situation och behovet av fortsatt intressebevakning. I synnerhet i de fall då grunden för intressebevakarförordnandet är bestående kan en utredning te sig som en formalitet som i onödan ökar förmyndarmyndighetens arbetsmängd. I praktiken har de återkommande utredningarna endast ytterst sällan (under 2007—2008 i ca 0,5—0,6 procent av fallen) haft en avgörande betydelse då det fattats beslut om att avsluta intressebevakningen. I ett avgörande av riksdagens biträdande justitieombudsman 5.10.2007 Dnr 1691/4/06 har man utgående från den nuvarande lagen kommit till att huvudmannen i allmänhet ska höras i samband med utredningen. I praktiken är det dock i sak onödigt att höra huvudmannen, om det på förhand är känt att några omständigheter som inverkar på bedömningen av ärendet inte kan komma fram vid hörandet.

För att förmyndarmyndighetens resurser inte ska användas på arbete som upplevts som onödigt föreslås att regleringen om återkommande utredningar ändras så att någon utredning inte behöver göras när det på förhand är känt att en sådan skulle vara obefogad. Den nya regleringen ska också visa att en utredning i princip ska göras genom ett enkelt förfarande och att huvudmannen i samband med utredningen ska höras endast

om någon annan utredning visar att det är nödvändigt.

Redovisningsskyldighet

Bestämmelser om intressebevakarens redovisningsskyldighet finns i 50—55 § i lagen om förmyndarverksamhet. En intressebevakare som har till uppgift att förvalta egendom är enligt dessa bestämmelser skyldig att föra bok över huvudmannens tillgångar och skulder samt över vad som hänt under redovisningsperioden samt att årligen ge in en redovisning till förmyndarmyndigheten. En intressebevakare vars uppdrag upphör eller begränsas är skyldig att ge in en slutredovisning över förvaltningen av egendomen för den tid för vilken redovisning inte tidigare har ingetts. I samband med årsredovisningen och slutredovisningen granskas också de verifikat som behövs.

Enligt lagen om förmyndarverksamhet är det i vissa fall möjligt att bevilja lättnader i redovisningsskyldigheten. Om huvudmannen inte har någon egendom eller den egendom som intressebevakaren förvaltar är ringa, kan förmyndarmyndigheten för viss tid eller tills vidare befria intressebevakaren från den årliga redovisningsskyldigheten eller bestämma att redovisningsperioden ska vara längre än ett år (53 §). Om huvudmannen har en närstående person som sin intressebevakare, kan förmyndarmyndigheten dessutom besluta att redovisningen får vara allmänt hållen, om detta kan anses tillräckligt med hänsyn till det slag av egendom som intressebevakaren förvaltar.

De nuvarande bestämmelserna ger inte möjlighet att bevilja befrielse eller förlängning av redovisningsperioden annat än på grunder som hänför sig till omfattningen på huvudmannens egendom. Regleringen är onödigt restriktiv, eftersom egendomen i vissa fall kan vara av ett sådant slag att bevarandet av den även annars är tryggt. Så är det i synnerhet när huvudmannens egendom till största delen består av sådan egendom som enligt 34 § i lagen om förmyndarverksamhet kräver förmyndarmyndighetens tillstånd för att kunna överlätas. Det har också varit oklart om magistraten själv kan ta initiativ och föreslå befrielse, förlängning av

redovisningsperioden eller möjlighet till en allmänt hållen redovisning. För närvarande har befrielse eller förlängning beviljats huvudsakligen i de fall då intressebevakaren själv har begärt det. Av dessa orsaker finns det anledning att luckra upp de villkor på vilka befrielse från redovisningsskyldigheten eller förlängning av redovisningsperioden kan beviljas.

Granskning av redovisningen

När förmyndarmyndigheten har fått årsredovisningen eller slutredovisningen ska den enligt 56 § i lagen om förmyndarverksamhet utan dröjsmål granska hur egendomen har förvaltats, om skäliga dispositionsmedel har ställts till huvudmannens förfogande och om redovisningen är rätt uppgjord.

I lagen om förmyndarverksamhet anges inte närmare på vilket sätt granskningen av redovisningen ska utföras. Det har inte systematiskt undersökts vilka omständigheter magistraterna fäster vikt vid när de granskar redovisningar. Granskningarna förefaller dock i huvuddrag att gå till på samma sätt vid alla magistrater. Däremot finns det skillnader i detaljfrågor, t.ex. i hur stor utsträckning magistraterna undersöker att villkoren i rättshandlingar som utförts för huvudmannens räkning är korrekta eller i vilken mån de förutom kontoutdrag också går igenom kvitton och andra verifikat.

För att förmyndarmyndigheternas arbetsmängd ska hållas under kontroll är det motiverat att i lag tydligare än för närvarande visa att förmyndarmyndighetens utredningsskyldighet vid granskningen av redovisningen inte är obegränsad. Förmyndarmyndighetens ställningstagande om redovisningen är inget bindande beslut om de ekonomiska skyldigheterna mellan intressebevakaren och huvudmannen. Det är möjligt att yrka skadestånd av en intressebevakare även efter det att hans uppdrag har upphört, även om förmyndarmyndigheten skulle ha godkänt intressebevakarens redovisning. Redovisningen kan således inte väntas vara så omfattande att alla dolda fel och brister blir upptäckta. Nivån på granskningen bör dimensioneras så att de mest uppenbara felen och bristerna upptäcks och så att intressebevakarens arbete

tack vare tillsynen håller en hög nivå. Dessutom behövs det en möjlighet till en mer allmänt hållen granskning av redovisningen än normalt i en situation då risken för skada för huvudmannen är ringa.

Intressebevakning för minderåriga

Enligt 65 § i lagen om förmyndarverksamhet ska intressebevakning införas i registret över förmyndarskapsärenden när någon annan än en förälder förordnas till intressebevakare för en minderårig. Enligt lagens 66 § ska en intressebevakning införas i registret över förmyndarskapsärenden även när förmyndarmyndigheten får kännedom om att en minderårig är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar inte är ringa eller att en minderårig har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen inte är ringa. Även om egendomen eller beloppet av tillgångarna i dödsboandelen är ringa ska en intressebevakning som avses i 66 § införas i registret över förmyndarskapsärenden, om särskilda skäl föreligger. I 4 § i förordningen om förmyndarverksamhet föreskrivs att egendomens eller dödsboandelen inte ska anses ringa om dess värde överstiger 15 000 euro. När egendomen eller dödsboandelen bestäms beaktas inte den minderåriges, den avlidnas eller boets skulder.

Det finns fortfarande behov att införa en intressebevakning i registret över förmyndarskapsärenden om den minderåriges egendom inte är ringa. I och med att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de särskilda mänskliga rättigheterna för barn har utvecklats har det blivit allt viktigare att ett barn får rättsskydd också gentemot en förälder som är barnets intressebevakare. Den redovisningsskyldighet som följer av att intressebevakningen registreras har också visat sig behövlig i praktiken. De problem som upptäckts vid förvaltningen av en minderårigs egendom har med hjälp av granskningen av redovisningen många gånger kunnat rättas till innan betydande skada hunnit uppstå. Med dess hjälp har man också oftast kunna korrigera de skador som förorsakats av att en förälder har använt barnets egendom till förmån för sig eller en närstående. Dessutom är över-

vakningen och rådgivningen i anslutning till den till stöd för intressebevakare som strävar efter att sköta sitt uppdrag på det sätt som förutsätts i lagen om förmyndarverksamhet.

Den förmögenhetsgräns som då den överskrids leder till registrering av intressebevakningen för en minderårig har varit oförändrad i tio år, vilket innebär att dess reella värde har sjunkit. Det faktum att människor har allt större förmögenhet har också lett till att det relativa värdet på förmögenhetsgränsen har sjunkit. Av dessa orsaker är en moderat höjning av förmögenhetsgränsen möjlig. Ändringen ska genomföras på lagnivå.

I lagen om förmyndarverksamhet saknas för närvarande bestämmelser om avregistrering av ett intressebevakaruppdrag i fråga om en minderårig. Detta har lett till två olika slags praxis. Enligt den ena kan en intressebevakning för en minderårig inte avföras ur registret, enligt den andra ska de allmänna bestämmelserna i personuppgiftslagen (523/1999) tillämpas på avförande. I syfte att skapa klarhet i regleringen och enhetlighet i praxis behövs det bestämmelser om saken i lagen om förmyndarverksamhet.

Anvisningar om arvode för intressebevakare

Enligt 44 § i lagen om förmyndarverksamhet har intressebevakaren vanligen rätt att av huvudmannens medel få ett arvode som är skäligt i förhållande till uppdragets art och omfattning samt huvudmannens tillgångar. Enligt paragrafens 3 mom. kan justitieministeriet ge närmare anvisningar om arvodesgrunderna. Gällande anvisningar har utfärdats den 14 december 2001 (3927/33/2001 OM). Anvisningarna riktar sig å ena sidan till intressebevakarna och å andra sidan till förmyndarmyndigheten då dessa tar ställning till om intressebevakarens redovisning kan godkännas utan anmärkningar i fråga om arvodet.

Organiseringslagens ikraftträdande innebar att ordnandet av intressebevakningstjänster och huvudsakligen också tillhandahållandet av sådana överfördes till justitieministeriets förvaltningsområde. Vid rättshjälpsbyråerna tillhandahålls intressebevakningstjänsterna till betydande del med hjälp av finansiering

som inflyter i form av arvoden. Det är därför inte ändamålsenligt att justitieministeriet påverkar den totala arvodessumman genom att instruera förmyndarmyndigheterna i hur stora arvoden som kan godkännas. Det behövs således andra metoder än anvisningar från justitieministeriet för att sörja för en enhetlig arvodesnivå.

Jäv för allmänna intressebevakare

I 5 § i organiseringslagen finns en särskild bestämmelse om jäv för allmänna intressebevakare. Enligt den är en allmän intressebevakare jävig att företräda sin huvudman i ett ärende där han eller hon eller någon annan som är anställd hos samma serviceproducent tidigare har förhandlat med motparten eller på annat sätt biträtt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse för det aktuella ärendet. Bestämmelsen har utformats för att trygga en tillförlitlig verksamhet vid rättshjälpsbyråerna och för att rättsbiträdenas klienter och privata advokaters klienter ska ha samma ställning.

Bestämmelsen har väckt frågan om den ska tillämpas också i situationer då motparter är huvudmän som båda har en intressebevakare från samma rättshjälpsbyrå. Frågan är för närvarande inte utan praktisk betydelse. När serviceproducenter svarar för mer omfattande intressebevakningsområden än tidigare och serviceproducenternas klienter ökar i antal, uppstår allt oftare situationer då klienter hos samma serviceproducent har inbördes ärenden att sköta.

De allmänna intressebevakarna är självständiga i sin uppgift. När de utför en rättshandling för sin huvudmans räkning står de inte under någons ledning och övervakning. Att arbeta för samma serviceproducent är således inte något som i sig förhindrar eller försvårar skötseln av ett intressebevakaruppdrag. Omständigheten att intressebevakarna är anställd hos samma serviceproducent är dock inte utan betydelse när frågan om jäv bedöms. Allmänna intressebevakare vid samma byrå vikarierar vanligen för varandra under semestrar och i brådskande situationer. De kan då bli tvungna att förutom sin egen huvudmans ärenden sköta ärenden också för

en annan intressebevakningsklient som senare i något annat ärende blivit huvudmannens motpart. Dessutom är serviceproducenternas datasystem allmänt utformade så, att allmänna intressebevakare vid samma byrå har tillträde till uppgifter om alla klienter vars intressebevakning byrån sköter. Det är därför möjligt att intressebevakaren känner till något sådant om den ekonomiska situationen också för huvudmannens motpart som han kan försöka utnyttja när ärendet avgörs. Intressebevakaren har dock inte rätt att söka uppgifter om en klient vars ärenden han inte sköter.

Det är inte ändamålsenligt att en intressebevakare alltid betraktas som jävig att företräda sin huvudman när motparten är en person som har en intressebevakare från samma byrå. En sådan reglering skulle avsevärt öka behovet av vikarier för intressebevakarna. Att utse vikarie skulle i många fall upplevas endast som en formalitet som försvårar arbetet. I organiseringslagen behövs det därför närmare bestämmelser om i vilka slags situationer en allmän intressebevakare ska anses vara jävig att företräda sin huvudman.

2.4 Utvecklingen i de andra nordiska länderna

Sverige

I Sverige finns bestämmelser som motsvarar intressebevakning i kapitlen 9—19 i föräldrabalken (1949:381, nedan FB). Lagen är gammal men har reformerats periodvis. Den senaste heltäckande uppdateringen av intressebevakningsbestämmelserna gjordes 1994, då behörigheten att förordna och entlediga intressebevakare (förmyndare (intressebevakare för minderåriga), god man eller förvaltare (intressebevakare för vuxna)) delvis överfördes på kommunala överförmyndare (alternativt en överförmyndarnämnd), intressebevakningen för minderåriga förenklades avsevärt och gåvogivare, arvlåtare, testator eller försäkringstagare gavs möjlighet att uppställa villkor enligt vilket förvaltningen av den egendom som tillfaller huvudmannen ska stå under särskild överförmyndarkontroll. Största delen av intressebevakarna i Sverige är privatpersoner eller personer som har utsetts

att sköta ett intressebevakaruppdrag. På rikoplanen ordnas ingen intressebevakning från myndighetshåll.

Intressebevakarna övervakas av en kommunal överförmyndare. En kommun kan besluta att det i stället för överförmyndare ska finnas en överförmyndarnämnd, bestående av kommunfullmäktige, som svarar för tillsynen över intressebevakarnas verksamhet. Länsstyrelsen utövar tillsyn över överförmyndares och överförmyndarnämndens verksamhet.

Intressebevakningen för både minderåriga huvudmän och huvudmän som uppnått myndighetsåldern övervakas av överförmyndare. Bestämmelser om återkommande utredningar där det undersöks om intressebevakningen är befogad existerar inte, utan ansökan om att intressebevakningen för en person som uppnått myndighetsåldern ska upphöra får göras av intressebevakaren själv, huvudmannens make eller sambo eller närmaste släktingar. Överförmyndaren och rätten kan också handla självmant.

En intressebevakare är skyldig att uppgöra en förteckning över huvudmannens egendom och årligen i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen av egendomen samt lämna in en sluträkning när intressebevakaruppdraget upphör (FB 13 och 14 kap.). Intressebevakningen för minderåriga övervakas endast när värdet på en minderårigs tillgångar årligen överstiger ett gränsvärde som fastställs för hela landet eller när en gåvogivare, arvlåtare, testator eller försäkringsgivare har förutsatt detta i en skriftlig åtkomsthandling. Gränsvärdet är enligt FB 13:2 åtta gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Detta belopp var 2010 sammanlagt 339 200 svenska kronor (i september 2010 ca 36 400 euro). Om det av någon särskild anledning behövs får överförmyndaren också utvidga tillsynen över intressebevakarens verksamhet i fråga om minderåriga (FB 13:19). Å andra sidan får överförmyndaren, om det med hänsyn till intressebevakarens och den omyndiges förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl, befria intressebevakaren från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form (FB 13:16 och FB 14:19).

För att komplettera kontrollen i efterhand använder man s.k. spärrkonton. När en huvudman på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde som överstiger prisbasbeloppet (42 400 kronor 2010, dvs. ca 4 500 euro), ska den som ombesörjer utbetalningen för huvudmannens räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd. Samma skyldighet gäller dem som betalar ut försäkringsersättningar, individuellt pensionssparande, brottsskadeersättning samt vissa skadestånd (FB 16:11).

Det finns inga exakta bestämmelser på riksplanet i fråga om granskningen av förvaltningen. Enligt 16 kap. 3 § i föräldrabalken ska överförmyndaren granska intressebevakares verksamhet med ledning av de förteckningar, årsräkningar, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter angående förvaltningen som har lämnats. Överförmyndaren eller den som överförmyndaren utser har rätt att gå igenom de räkenskaper och anteckningar jämte verifikat som gäller intressebevakarnas förvaltning.

De största kommunerna har tagit initiativ till en diskussion om principerna för granskning av förvaltningen och en enhetligare praxis. Sveriges Kommuner och Landsting har givit rekommendationer om intressebevakares arvoden. Rätt till intressebevakararvode har i Sverige också föräldrar som är intressebevakare för sina minderåriga barn, om det finns särskilda skäl till detta.

Norge

De norska bestämmelserna om förmyndarverksamhet finns för närvarande i två lagar: lagen om förmyndarskap för omyndiga (lov om vergemål for umyndige av 22. april 1927 nr. 3) och lagen om omyndigförklaring (lov om umyndiggjørelse av 28. november 1898). Lagarna är gamla och intressebevakningen håller som bäst på att reformeras. Norges storting godkände i mars 2010 en ny lag om intressebevakning (lov om vergemål av 26. mars 2010 nr 9), men regeringen har ännu inte fattat beslut om när lagen ska träda i kraft. Ikraftträdandet väntas dröja åtminsto-

ne till 2012 på grund av de organisationsändringar som den nya lagstiftningen förutsätter.

Enligt gällande bestämmelser finns det två former av intressebevakning: förmyndarskap för omyndiga (vergemål) samt hjälpförmyndarskap (hjelpvergemål). De två formerna skiljer sig från varandra bl.a. så, att huvudmannen fråntas sin rättshandlingsförmåga vid förmyndarskap för omyndiga, medan huvudmannens rättshandlingsförmåga kvarstår om en hjälpförmyndare har förordnats. Bestämmelserna om tillsyn över förmyndarna skiljer sig också från varandra i de olika formerna. Tillsynen över hjälpförmyndare regleras mindre strikt. I verkligheten utnyttjas hjälpförmyndare betydligt oftare också i sådana fall då huvudmannen de facto inte längre förmår utföra rättshandlingar.

I och med den nya intressebevakningslagen införs en enda form av intressebevakning (vergemål) där innehållet anpassats till huvudmannens behov. Rätten kan dock fortfarande bestämma att en huvudman som har en intressebevakare fråntas sin rättshandlingsförmåga (fratakelse av rettslige handleevnen).

Ansvar för förmyndarverksamheten ligger för närvarande hos kommunala överförmyndare (overformynderiet), som övervakas av landshövdingen (fylkesmannen). Genom den nya intressebevakningslagen överförs ansvaret för tillsynen över förmyndarverksamheten från kommunnivå till landshövdingensmyndigheterna, som kan ordna sin verksamhet så att de har kommunal representation. Största delen av förmyndarna i Norge är privatpersoner. I en del kommuner där man inte funnit någon lämplig privatperson i huvudmannens närmaste krets har man utnyttjat antingen advokater eller engagerat permanenta förmyndare (faste verger), som kan vara förmyndare för flera huvudmän samtidigt. Yrkesmässigt verksamma förmyndare har inte haft stöd i lagstiftningen före den nya intressebevakningslagen.

Samma bestämmelser gäller i huvudsak för tillsynen över förmyndare för minderåriga huvudmän och över förmyndare för huvudmän som uppnått myndighetsåldern. Ett beslut om intressebevakning kan enligt den nya intressebevakningslagen ändras eller förmyndarskapet upphävas, om villkoren för in-

tressebevakning inte längre existerar eller förhållandena kräver det. När den som är föremål för intressebevakning efter eget samtycke, återtar samtycket, upphävs intressebevakningen. Att intressebevakning är befogat kontrolleras inte regelbundet på annat sätt.

Enligt gällande lagstiftning ska förmyndaren sörja för värdering och registrering av huvudmannens egendom. Om huvudmannens tillgångar överstiger 75 000 norska kronor (i september 2010 ca 9 500 euro) sköter överförmyndaren förvaltningen av dessa tillgångar för huvudmannens räkning. Såväl förmyndaren som överförmyndaren är bokföringsskyldiga i fråga om de tillgångar de förvaltar. Förmyndarna är redovisningsskyldiga inför överförmyndaren och överförmyndarens räkenskaper granskas av kommunens revisor. Räkenskaperna ska alltid ges in efter kalenderårets slut. Överförmyndaren fattar beslut om när räkenskaperna ska lämnas in. Detaljerade bestämmelser om redovisningsskyldigheten finns i förordning (Forskrift 27. juni 1975 nr 9516 om føring av overformyndere og vergeregnskaper, revisjon mv.). Befrielse från redovisningsskyldigheten kan inte beviljas om förmyndarens uppgifter omfattar drift av fast egendom eller annan näringsverksamhet för huvudmannens räkning. Bestämmelserna om tillsyn och förvaltning av överförmyndaren gäller inte när huvudmannens make eller sambo är utsedd till förmyndare. Särskilda bestämmelser om förvaltningen och tillsynen i fråga om minderårigas egendom saknas.

I den nya intressebevakningslagen kvarstår de allmänna bestämmelserna om redovisningsskyldighet så gott som oförändrade, men registreringskyldigheten i fråga om egendomen lyfts fram så, att inte bara intressebevakare utan också bl.a. myndigheter, vissa placeringsföretag och värdepappersregister är skyldiga att informera förmyndarmyndigheterna om tillgångar som överförts till huvudmannen. Detaljfrågorna i fråga om såväl intressebevakarens som landshövdingens myndighetens redovisningsskyldighet ska i allt större utsträckning regleras genom förordning. Detsamma gäller bestämmandet av gränsvärdet för tillgångar som ska förvaltas av landshövdingens myndighet. En sådan förordning har ännu inte utfärdats. I regerings-

propositionen konstateras dock att det med beaktande av den allmänt förhöjda levnadsstandarderna kan finnas behov att ompröva gränsvärdet för förmögenhet. Samma gränsvärde tillämpas på egendom för en minderårig huvudman och en huvudman som uppnått myndighetsåldern. Landshövdingens myndighet har givits prövningsrätt att av särskilda skäl höja eller sänka gränsvärdet i enskilda fall. I fråga om huvudmannens make eller sambo har ett enklare tillsynsförfarande bibehållits även i den nya lagen. I intressebevakningslagen föreskrivs dessutom att en arvlätare eller gåvogivare genom testamente eller gåvobrev kan bestämma om andra sätt att förvalta och övervaka egendomen än vad lagen skulle förutsätta. Då tillämpas arvlätarens eller gåvogivarens instruktioner i första hand och intressebevakningslagen endast i kompletterande syfte.

Enligt gällande bestämmelser kan förmyndaren kräva att få ersättning för nödvändiga utlägg av huvudmannens medel. I den utsträckning det är rimligt kan förmyndaren också få ersättning för förlorad arbetsinkomst eller ersättning för arbetet som förmyndare. Om huvudmannens tillgångar är obetydliga har ersättning betalats av kommunen. I regel har ersättning inte betalats till närstående förmyndare, eftersom uppdraget som förmyndare har ansetts vara jämförbart med en medborgerlig skyldighet. I den nya intressebevakningslagen har intressebevakarens rätt till ersättning för sitt arbete lyfts fram i andra situationer utom då intressebevakningsuppdraget sköts av en närstående (huvudmannens föräldrar, barn eller make eller sambo). Intressebevakaren har då rätt till ersättning endast av särskilda skäl. Avsikten är att senare utfärda närmare bestämmelser också om ersättningsarna.

Danmark

Den danska lagstiftningen om förmyndarverksamhet reformerades i sin helhet 1995. Då stiftades en intressebevakningslag (værgeomålsloven, nr 388/1995, senaste uppdatering nr 1015/2007), en intressebevakningsförordning (bekendtgørelse om værgemål, senaste uppdatering nr 927/2006) samt en förordning om behandling av ärenden (be-

kendtgørelse om behandling af værgemåls- og værgesager samt om faste værger og værgens vederlag m.v., seneste opdatering nr 1075/2003).

Enligt interessebevakningslagen är barn och unga under 18 år som inte har ingått äktenskap minderåriga och därmed omyndiga. Intressebevakare kan förordnas för en vuxen om han eller hon t.ex. på grund av sjukdom är oförmögen att sköta sina angelägenheter. Förordnandet innebär inte i sig att huvudmannen fräntas sin handlingsbehörighet, men också detta är möjligt på villkor som anges i lagen. Personen i fråga blir då omyndig. Förordnandet gäller huvudmannens alla ekonomiska angelägenheter. Partiell begränsning är inte möjlig. Gemensam intressebevakning kan också förordnas för en person som själv ansöker om det. En sådan intressebevakning begränsar inte huvudmannens rätt att själv bestämma i egna angelägenheter, men intressebevakaren kan däremot agera endast tillsammans med huvudmannen. I Danmark finns inget system med allmän intressebevakning, vilket innebär att man strävar efter att utse en privatperson ur huvudmannens närmaste krets till intressebevakare. *Civilstyrelsen*, som övervakar förmyndarverksamheten på statlig nivå, kan också godkänna sådana personer till ordinarie intressebevakare som åtar sig intressebevakaruppdrag på professionell basis. Allmän förmyndarmyndighet är *statsforvaltningen*, som är en statlig regionförvaltningsmyndighet. Danmark har regionförvaltningsmyndigheter på fem områden. En central aktör vid förvaltningen av huvudmannens medel är också bankernas förvaltningsavdelningar. Såväl den allmänna förmyndarmyndighetens avgöranden som bankernas förvaltningsavdelningars avgöranden kan överklagas hos *Civilstyrelsen*.

I regel gäller samma bestämmelser för intressebevakning för minderåriga och intressebevakning för en huvudman som uppnått myndighetsåldern, men en minderårigs föräldrar, som är barnets intressebevakare, har i lag beviljats befrielse från vissa skyldigheter. I Danmark finns inga bestämmelser om regelbundna utredningar för att undersöka om intressebevakningen är befogad.

Om huvudmannens tillgångar överstiger 75 000 danska kronor (i september 2010 ca

10 000 euro) ska tillgångarna överlämnas för att förvaltas av förvaltningsavdelningen vid ett av justitieministeriet godkänt finansinstitut. Intressebevakaren förvaltar huvudmannens fasta och lösa egendom samt tillgångar som understiger 75 000 kronor. Enligt intressebevakningsförordningen ska intressebevakaren ge in en förteckning över tillgångar och skulder som han fått att förvalta. Egenomsförteckningen ska sändas till bankens förvaltningsavdelning eller till förmyndarmyndigheten i samband med den första årsredovisningen. Bestämmelsen gäller inte en minderårigs föräldrar som är barnets intressebevakare. Intressebevakaren ska dessutom årligen redovisa för inkomster som han mottagit och förvaltats för huvudmannens räkning samt egendom som han förvaltar. Redovisningen ska innehålla uppgifter om inkomster och utgifter, en utredning om tillgångarna på brukskonto samt uppgift om överskott som har överförts eller kommer att överföras till kapitalet. Redovisningen sänds för granskning till den förvaltningsavdelning där huvudmannens medel förvaltas. Om medlen inte förvaltas vid en förvaltningsavdelning sänds redovisningen till förmyndarmyndigheten.

Enligt intressebevakningsförordningen behöver redovisning för en minderårig huvudmans inkomster inte ges för de år då intressebevakaren har mottagit mindre än 60 000 kronor (ca 8 000 euro), om den minderåriges föräldrar var för sig eller tillsammans är intressebevakare och den minderåriga har bott hos den enda av föräldrarna eller hos båda under minst 9 månader av året. Befrielsen gäller också intressebevakning för hemmaboende barn som har uppnått myndighetsåldern. Förmyndarmyndigheten kan besluta att gränsen på 60 000 kronor tillämpas också på andra intressebevakare än intressebevakare för egna minderåriga barn, t.ex. när intressebevakaren inte alls tar emot inkomster för huvudmannens räkning från förvaltningsavdelningen och förvaltningsavdelningen sköter utbetalningen av huvudmannens utgifter. Förmyndarmyndigheten kan dock förordna redovisningsskyldighet även om förutsättningarna för befrielse för redovisning skulle uppfyllas.

Intressebevakarens redovisningsskyldighet kompletteras av den skyldighet som myndigheter, försäkringsbolag, pensionskassor och penninginstitut har när det gäller att informera om periodiska utbetalningar till huvudmannen. Ett meddelande sänds till förmyndarmyndigheten eller till den förvaltningsavdelning som förvaltar huvudmannens medel.

Intressebevakaren har rätt att få ersättning för sina utgifter samt ett skäligt arvode enligt Civilstyrelsen anvisningar för sitt arbete av huvudmannens medel. Om huvudmannen saknar medel, betalas arvodet och utgifterna av förmyndarmyndigheten. Grunderna för arvoden och kostnadsersättningar justeras årligen. Justitieministeriets anvisningar och förmyndarmyndigheternas skyldighet att betala kostnadsersättning och arvode gäller inte gemensam intressebevakning. Enligt förordningen om behandling av ärenden har andra än ordinarie intressebevakare endast i undantagsfall rätt till arvode för sitt arbete.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

Allmänt

Syftet med propositionen är att utöka förmyndarmyndighetens möjligheter att bevilja intressebevakaren lättnader i redovisningsskyldigheten i sådana fall då huvudmannens rättsskydd till följd av detta inte blir lidande. Tanken är att lättnaderna ska underlätta arbetet både för närstående intressebevakare och allmänna intressebevakare. Syftet med propositionen är också att minska förmyndarmyndigheternas arbete då de gör regelbundet återkommande utredningar och då de granskar redovisningar som intressebevakarna ger in. På så sätt försöker man trygga tillräckligt med arbetskraft i en situation med ett växande behov av intressebevakningstjänster.

Dessutom föreslås enstaka ändringar i vissa detaljer i lagen om förmyndarverksamhet och i organiseringslagen, såsom förfarandet vid hörande av huvudmannen i samband med ett tillståndsärende, bestämmelserna om bemyndigande att utfärda förordning och bestämmelsen om jäv för allmänna intressebevakare.

Återkommande utredningar

I propositionen föreslås att förmyndarmyndigheterna fortfarande ska vara skyldiga att göra återkommande utredningar för att bedöma om det finns skäl till fortsatt intressebevakning. Utredning ska dock inte behövas, om det med beaktande av grunden för intressebevakarförordnandet eller av något annat skäl är uppenbart att behovet av intressebevakare är bestående. I lagen föreslås också exaktare bestämmelser än för närvarande om hur utredningen görs. Syftet är att visa att en utredning kan göras genom ett förenklat förfarande.

Redovisningsskyldighet

Enligt förslaget ska förmyndarmyndigheterna ges ökade möjligheter att bevilja befrielse från redovisningsskyldigheten eller bestämma att redovisningsperioden ska vara längre än ett år. Befrielse eller förlängning kan beviljas inte bara när den egendom som förvaltas är ringa, utan också när egendomen är av ett sådant slag att huvudmannens intresse inte fordrar årlig redovisning. Dessutom kan befrielse från redovisningsskyldigheten eller förlängning av redovisningsperioden beviljas om bevarandet av egendomen har tryggats genom att egendom har placerats i ett objekt från vilket den enligt ett villkor som bundits till placeringen inte kan lyftas utan förmyndarmyndighetens samtycke.

Sistnämnda förslag innebär att det införs ett nytt slag av tillståndsreglering i lagen om förmyndarverksamhet. Förmyndarmyndigheten kan inte förutsätta att ett sådant villkor binds till placeringen, utan antingen måste initiativet komma från intressebevakaren eller så måste intressebevakaren samtycka till arrangemanget. Intressebevakaren har inte heller rätt att kräva att ett sådant villkor binds till placeringen och att han på grund av det beviljas befrielse från redovisningsskyldigheten. Att villkora placeringen är ett avtalsarrangemang som både intressebevakaren och förmyndarmyndigheten måste ställa sig bakom för att det ska bli verklighet. Efter detta avgör förmyndarmyndigheten frågan om befrielse eller förlängning av redovisningsperi-

oden genom ett beslut på det sätt som föreskrivs i lagen om förmyndarverksamhet.

Användningen av villkor är motiverat närmast i situationer då det förefaller ändamålsenligt att kapitalet finns placerat i ett objekt under hela den tid intressebevakningen varar. Detta kan vara fallet t.ex. när en person som blir myndig om några år får en försäkringssättning. Att tillgångarna bevaras tills mottagaren är myndig kan många gånger bäst säkerställas genom att den del som inte behövs för mottagarens försörjning deponeras på ett konto till vilket ett sådant villkor binds. Villkor är däremot inte ändamålsenligt i situationer då medel ofta måste lyftas från kontot. Genom att upprepade gånger godkänna uttag skulle förmyndarmyndigheten då bli tvungen att delta i förvaltningen av huvudmannens egendom, vilket skulle försvåra myndighetens tillsynsuppgift.

Granskning av redovisningen

Det föreslås att bestämmelserna om förmyndarmyndighetens skyldighet att granska redovisningen preciseras så, att innehållet i granskningskyldigheten anges exaktare än för närvarande. Enligt huvudregeln ska redovisningarna granskas i den omfattning som god granskningssed förutsätter. Tanken med detta är att visa att förmyndarmyndighetens granskningskyldighet inte är obegränsad. Vad god granskningssed innebär behandlas närmare i detaljmotiveringen. I sista hand kommer frågan att preciseras inom ramen för arbetet för att utveckla praxis inom förmyndarverksamheten.

Förmyndarmyndigheterna föreslås också få rätt att granska redovisningen mer allmänt än vad som nämnts ovan i sådana fall då det utgående från egendomens storlek eller art eller andra omständigheter finns skäl att anta att huvudmannens intresse på grund av detta inte äventyras. Detta blir aktuellt i fall då förmyndarmyndigheten efter att ha bedömt de omständigheter som inverkar på saken anser att den i högre grad än normalt kan förlita sig på att huvudmannens egendom har förvaltats väl. Innehållet i en allmänt hållen granskning ska preciseras inom ramen för arbetet för att utveckla praxis inom förmyndarverksamheten.

För att huvudmannens rättsskydd inte ska försvagas till följd av att förmyndarmyndigheten ges rätt att granska redovisningen allmänt, föreslås att det i lagen tas in en bestämmelse enligt vilken god granskningssed alltid ska användas som måttstock när det gäller förmyndarmyndighetens skadeståndsskyldighet. Om huvudmannen har orsakats skada av att någon omständighet inte upptäckts vid granskningen av redovisningen och denna omständighet borde ha upptäckts om granskningen hade skett enligt god granskningssed, ska ersättning för skadan betalas av statens medel.

Registrering av intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga

Det föreslås att bestämmelsen om när intressebevakning för en minderårig införs i registret över förmynderskapsärenden på grund av den minderåriges egendom ändras så att det genom lag föreskrivs om den förmögenhetsgräns som förutsätter registrering. Samtidigt ska förmögenhetsgränsen höjas till 20 000 euro.

Det föreslås också att det i lagen om förmyndarverksamhet tas in en bestämmelse enligt vilken ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig och som införts i registret över förmynderskapsärenden på grund av egendomens omfattning, under vissa villkor kan avföras ur registret. Avförande ur registret ska vara möjligt om värdet på den minderåriges egendom varaktigt har sjunkit så att det är lika med eller lägre än 15 000 euro. Enligt förslaget ska avförande ur registret dock inte vara möjligt om egendomen har minskat till följd av att den har förvaltats i strid med de principer som ingår i lagen om förmyndarverksamhet.

Anvisningar om arvode för intressebevakare

Av de skäl som nämnts under avsnittet om bedömning av nuläget är det inte längre ändamålsenligt att använda anvisningar av justitieministeriet för att se till att intressebevakarnas arvoden är enhetliga. I propositionen föreslås att de bestämmelser i lagen om förmyndarverksamhet som gäller intressebevakarens rätt till arvode ges en exaktare formu-

lering än för närvarande, att inkomst- och förmögenhetsgränserna för befrielse från skyldigheten att betala intressebevakararvode anges genom lag och att närmare bestämmelser om arvodet utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom den föreslagna författningsnivån försöker man säkerställa att anvisningarna om arvode bereds med anlitande av tillräckligt mångsidig sakkunskap.

Jäv för allmänna intressebevakare

Av de skäl som nämnts under avsnittet om bedömning av nuläget är det inte ändamålsenligt att en intressebevakare alltid anses jävig att företräda sin huvudman om motparten är en person som har en intressebevakare från samma byrå. I propositionen föreslås att frågan om jäv alltid ska bedömas från fall till fall. Principen bör vara att jäv uppkommer om intressebevakaren själv har företrätt sin huvudmans motpart i samma ärende eller i något annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse för det aktuella ärendet. En intressebevakare är således inte jävig enbart på den grunden att han någon gång har varit ställföreträdare för motpartens intressebevakare. Jäv uppkommer dock om han då har skött ett ärende som han nu har att sköta för den egna huvudmannens räkning eller om han vid skötseln av motpartens ärenden har fått kännedom om sådana omständigheter som kan ha betydelse för det aktuella fallet.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Konsekvenser för den offentliga ekonomin och myndigheterna

De lättnader som föreslås i redovisningsskyldigheten väntas påverka den offentliga ekonomin och myndigheternas verksamhet som en minskning i arbetsmängden för såväl magistraterna som intressebevakarna. En höjning av gränsen i euro minskar den årliga ökningen i antalet registrerade intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga och erbjuder en möjlighet att avföra ca 3 000 intressebevakaruppdrag ur registret, vilket innebär en motsvarande minskning i antalet årsredovisningar. I praktiken kommer bort-

fallet att vara lägre än detta antal, eftersom avförande ur registret förutsätter att intressebevakningssituationen bedöms i varje enskilt fall. De ökade möjligheterna att bevilja befrielse från redovisningsskyldigheten och förlängning av redovisningsperioden uppskattas leda till en minskning av de årliga redovisningarna med 2 000—3 000 jämfört med nuläget.

De redovisningar som kännetecknas av låg risk och i fråga om vilka en mer allmän granskning än normalt kan komma i fråga, är oftast sådana att de relativt enkelt och med mindre arbetsmängd kan granskas också med tillämpande av god gransknings sed. Att det i lagen ges möjlighet till en mer allmänt hållen granskning av redovisningen än normalt kommer inte att leda till inbesparade resurser i någon betydande utsträckning. Det är trots det motiverat att ta in denna möjlighet i lagen. En tjänsteman som i fall som kännetecknas av låg risk gör en mer allmän granskning än normalt behöver inte längre vara rädd för att bryta mot sina tjänsteplikter. Möjligheten till en mer allmänt hållen granskning än normalt innebär att den arbetsmängd som krävs för granskningen minskar med drygt 10 procent jämfört med nuläget. Den arbetsmängd som krävs för återkommande utredningar minskar betydligt mer, uppskattningsvis 40—50 procent.

Möjligheten till en mer allmänt hållen granskning ökar i någon mån risken för att staten blir tvungen att ersätta skada som huvudmannen orsakats genom intressebevakarens åtgärder. Enligt rådande praxis ska ett ersättningsyrkande i första hand behandlas av den förmyndarmyndighet som har granskat redovisningen i fråga. Förmyndarmyndigheterna måste i sina budgetar bereda sig på att skadeståndsskyldighet kan uppkomma, även om risken för sådan är liten. Smidigheten i magistraternas verksamhet väntas öka, vilket har positiva effekter med tanke på välbefinnandet i arbetet. Verkningarna av de föreslagna reformerna kommer ytterligare att öka på lång sikt. Antalet intressebevakare ökar kontinuerligt och därför kommer också lättnader i redovisningsskyldigheten och granskningen av redovisningen att ha en kumulativ verkan.

Ovan nämnda omständigheter bidrar sammantaget till genomförandet av statens produktivetsprogram och uppnåendet av målen för resursallokeringen under 2011—2015 samt minskar rättshjälpsbyråernas och förmyndarmyndigheternas resursbehov också på lång sikt.

4.2 Konsekvenserna för huvudmännen och intressebevakarna

De ekonomiska konsekvenserna för hushållen hänför sig närmast till huvudmän som är föremål för intressebevakning och privatpersoner som är intressebevakare. Genom de bestämmelser som gäller befrielse från skyldigheten att betala intressebevakararvode uppdateras inkomst- och förmögenhetsgränserna för huvudmannen, vilket leder till att fler huvudmän än för närvarande befrias från skyldigheten att betala arvode till intressebevakaren. Lättnader i redovisningsskyldigheten minskar intressebevakarnas och förmyndarmyndigheternas arbete, vilket återspeglas i de kostnader som huvudmannen har för detta i form av lägre årsavgifter och granskningsarvoden.

Det föreslagna alternativet till årsredovisning, dvs. att huvudmannens tillgångar placeras på ett villkorat konto, erbjuder skydd mot eventuellt missbruk, som kan vara nog så betydande. Verkningarna av att villkorade konton används syns dock huvudsakligen som lättnader i intressebevakarnas arbetsmängd och mindre som direkta ekonomiska verkningar för huvudmännen.

Att en mer allmänt hållen granskning av redovisningen tillåts leder till att huvudmannens ekonomiska trygghet i någon mån försämras. Försämringen är inte betydande, eftersom en mer allmän granskning kommer i fråga endast i de fall då risken är låg. Den är dock en negativ följd av den föreslagna ändringen och balanseras upp med bestämmelsen om statens skadeståndsskyldighet.

Lättnader i intressebevakarnas redovisningsskyldighet skapar för sin del förutsättningar också för anhöriga att ta emot intressebevakningsuppdrag för huvudmän som uppnått myndighetsåldern, om de skyldigheter som hänför sig till uppdraget och övervakningen av att huvudmannens intresse till-

varatas fås i balans så att intressebevakningen inte uppfattas som en alltför tung uppgift. En ökning av antalet privata intressebevakare skulle minska trycket att ordna allmän intressebevakning och möjliggöra en personligare och mer övergripande intressebevakning, t.ex. när huvudmannens intressebevakare är en nära anhörig.

4.3 Konsekvenser för minderåriga huvudmän

Utgångspunkten är att samma bestämmelser om förvaltningen av egendom och övervakningen av förvaltningen tillämpas på intressebevakning för personer som uppnått myndighetsåldern och på intressebevakning för minderåriga. Det innebär att alla ovan nämnda förslag om förlängning av redovisningsperioden och befrielse från redovisningsskyldigheten samt lättnader i granskningen av redovisningen också kommer att gälla intressebevakningen för minderåriga.

Enbart till minderåriga riktar sig förslaget om att höja gränsen för registrering av intressebevakning för minderåriga från 15 000 euro till 20 000 euro. En sådan ändring kommer att gälla ca 2 000—3 000 minderåriga, för vilka förvaltningen av egendomen inte längre omfattas av årlig redovisningsskyldighet. Bestämmelsen om avförande ur registret och den förmögenhetsgräns på 15 000 euro som föreslås där förstärker denna effekt. Närstående intressebevakare för minderåriga antas också vara mest intresserade av möjligheten att använda villkorade konton och det är därför särskilt minderåriga som antas ha fördel av denna möjlighet.

5 Beredningen av propositionen

Ärendet har beretts i en av justitieministeriet tillsatt arbetsgrupp, som avgav sitt betänkande till justitieministeriet den 28 januari 2010 (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 4/2010). Sammanlagt 26 myndigheter och sammanslutningar yttrade sig om betänkandet. Utlåtandena finns samlade i ett remissammandrag, som har publicerats med numret 37/2010 i justitieministeriets serie Betänkanden och utlåtanden. Ingen av re-

missinstanserna motsatte sig förslaget att slopa återkommande utredningar i sådana situationer då det är uppenbart att inga förändringar kommer att ske i behovet av intressebevakning. Nästan alla remissinstanser understödde förslaget om att utöka möjligheterna till lättnader i intressebevakarens redovisningsskyldighet och att begränsa förmyndarmyndighetens granskningskyldighet och att definiera god granskningssed. Likaså förhöll sig nästan alla remissinstanser positivt till en höjning av den nedre gränsen för att införa intressebevakaruppdrag för minderåriga i registret och till möjligheten att avföra uppdrag ur registret. Remissinstanserna förhöll sig mest kritiskt till förslaget om förmyndarmyndighetens skadeståndsansvar i en situation då huvudmannen har orsakats skada

till följd av att redovisningen genomgått en allmän granskning.

Remissutfallet har beaktats vid den fortsatta beredningen av propositionen. Det har fästs särskild vikt vid att omformulera den föreslagna bestämmelsen om statens skadeståndsskyldighet och detaljmotiveringarna i samband med den. Vid den fortsatta beredningen har det dessutom på lagnivå tagits in bestämmelser om befrielse från skyldigheten att betala intressebevakararvode och om förmögenhetsgränserna för registrering av intressebevakaruppdrag för minderåriga. Tidigare har bestämmelser om detta utfärdats genom förordning eller så har styrningen skett i form av anvisningar. Den fortsatta beredningen av propositionen har skett vid justitieministeriet.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1.1 Lagen om förmyndarverksamhet****2 kap. Intressebevakare**

17 §. Det föreslås att paragrafens 5 mom. ändras och bildar 1 mom. i en ny 17 b §. Överföringen är av lagteknisk natur och dess syfte är att förhindra att 17 § blir alltför lång.

17 b §. Paragrafen handlar om att reda ut om det finns skäl till fortsatt intressebevakning. Paragrafens 1 mom. ska nu innehålla den huvudregel som ingått i det tidigare 17 § 5 mom. och enligt vilken förmyndarmyndigheten på eget initiativ ska reda ut om det finns skäl till fortsatt intressebevakning. Utredningen görs vart fjärde kalenderår efter det att en intressebevakare har förordnats med stöd av 8 eller 9 §.

I praktiken har det visat sig vara onödigt att reda ut om det finns skäl till intressebevakning i situationer då det redan innan utredningen inleds är känt att det inte skett några sådana förändringar i huvudmannens omständigheter som är av betydelse för intressebevakningen. Det föreslås därför att det görs ett undantag från huvudregeln om utredningar vart fjärde år i sådana fall då det utifrån grunden för intressebevakarförordnandet eller av något annat skäl är uppenbart att behovet av intressebevakare är bestående. Detta blir aktuellt t.ex. när intressebevakare har förordnats för en person av den anledningen att han eller hon lider av en framskridande och obotlig sjukdom som inskränker behörighetsförmågan eller när huvudmannens funktionsförmåga är begränsad på grund av bestående utvecklingsstörning eller skada och det är möjligt att förutse att det inte heller annars kommer att ske ändringar i huvudmannens förhållanden som inverkar på behovet av intressebevakning. I en sådan situation har det närmast upplevts som kränkande när intressebevakaren eller huvudmannens anhöriga har kontaktats angående en återkommande utredning.

Om behovet av intressebevakning trots en förhandsbedömning ändras så, att det även i

fortsättningen är befogat med regelbundna utredningar, undersöks om det finns skäl till fortsatt intressebevakning så snart det med beaktande av omständigheterna är möjligt. Om det efter en ny bedömning inte längre är uppenbart att behovet av intressebevakning är bestående på det sätt som avses i 1 mom., utförs en utredning vars fjärde kalenderår räknat från det förmyndarmyndigheten gjort sin nya bedömning.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om hur utredningen görs. Avsikten är att utredningen inte ska ta mer resurser i anspråk än vad som behövs för att få en uppfattning om huvudmannens situation. Som utgångspunkt vid utredningen används uppgifter som förmyndarmyndigheten har fått om huvudmannens situation i samband med granskningen av redovisningen eller t.ex. vid kontakt med intressebevakaren, huvudmannen eller huvudmannens anhöriga. Intressebevakaren ska höras i samband med utredningen. Att höra huvudmannen ska däremot inte vara huvudregel, utan huvudmannen ska höras endast om han eller hon kan antas förstå sakens betydelse och om det vid utredningen har framkommit sådant som tyder på att intressebevakarförordnandet kan behöva ändras. Hörandet kan i enskilda fall ordnas på ett ändamålsenligt sätt, t.ex. per brev, per telefon eller personligen.

De ovan beskrivna principerna för hörande iakttas endast i samband med en sådan regelbundet återkommande utredning som avses här. Om en ansökan om ändring av intressebevakaruppdraget eller om uppdragets upphörande anhängiggörs på basis av utredningen, blir bestämmelserna om hörande i 8 kap. i lagen om förmyndarverksamhet tillämpliga. Om förmyndarmyndigheten inte har ansett det möjligt eller nödvändigt att höra huvudmannen i samband med en återkommande utredning med stöd av 17 § 2 mom., kan intressebevakaren, huvudmannen eller hans närstående få behovet av intressebevakning prövat av domstol. Skyldigheten att höra huvudmannen förverkligas då fullt ut med stöd av lagens 81 §.

Att skyldigheten att höra huvudmannen är begränsad vid regelbundet återkommande utredningar är motiverat med beaktande av de resurser som står till buds och det ringa antal onödiga intressebevakaruppdrag som kommit fram i samband med utredningarna. I största delen av fallen får förmyndarmyndigheten kännedom om behovet av ändrad intressebevakning via intressebevakaren, huvudmannen eller huvudmannens anhöriga oberoende av utredningarna.

22 §. Paragrafen kvarstår i övrigt oförändrad, men hänvisningen i paragrafens 3 mom. till 17 § 4 mom. ändras så att den gäller den återkommande utredningen som anges i den nya 17 b § och till vilken hänvisningen hänförs sig i sak.

34 §. Paragrafens 1 mom. kvarstår i övrigt oförändrat, men hänvisningen i det gällande momentets 13 punkt till 2 § i lagen av den 26 juli 1996 om värdepappersföretag uppdateras. Den 26 oktober 2007 gavs en ny lag om värdepappersföretag (922/2007) genom vilken den tidigare lagen upphävdes. Genom reformen preciserades bl.a. förteckningen över investeringsobjekt, som i 4 § i den nya lagen kallas finansiella instrument. Enligt 87 § 3 mom. i lagen om värdepappersföretag ska motsvarande bestämmelse i den nya lagen tillämpas i stället för en hänvisning till den gamla lagen, utan särskilda åtgärder. Utan en uppdatering av bestämmelsen är det dock inte klart att avsikten i bestämmelsen är att hänvisa till den reviderade lagen om värdepappersföretag. Av denna anledning ändras förutom paragrafhänvisningen också den hänvisning som finns i underpunkt f så att den överensstämmer med terminologin i den nya lagen. I lagens 95 § föreslås en ändring genom vilken bemyndigandet att utfärda förordning om förvärvande av sådana finansiella instrument som avses i underpunkt f förs över från statsrådet till justitieministeriet. Av denna anledning föreslås motsvarande ändring också i underpunkt f. En förordning om sådana finansiella instrument som avses i underpunkt f har för närvarande inte utfärdats. Avsikten är inte att utfärda en sådan heller i detta sammanhang.

Paragrafens 2 mom. ändras för att skapa klarhet i förfarandet när det gäller att höra huvudmannen i samband med behandlingen

av ett tillståndsärende. Förmyndarmyndigheten ska då den avgör ett tillståndsärende ge huvudmannen tillfälle att bli hörd, om inte huvudmannens ståndpunkt framgår på ett tillförlitligt sätt av ansökningshandlingarna eller om hörande annars är nödvändigt med hänsyn till huvudmannens intressen eller för att saken ska kunna utredas. Villkoren för bedömning av skyldigheten att höra huvudmannen motsvarar de villkor som ingår i 35 § i förvaltningslagen (434/2003). En ändring av 34 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet behövs för att klarlägga villkoren i 35 § i förvaltningslagen när det gäller behandlingen av ett tillståndsärende.

När intressebevakaren ansöker om tillstånd för en rättshandling som företas för huvudmannens räkning är utgångspunkten att intressebevakaren utöver de handlingar som gäller rättshandlingen också lämnar in en utredning om huvudmannens ståndpunkt. Om intressebevakaren anser att huvudmannen på grund av sitt tillstånd inte kan höras, förutsätts att intressebevakaren lämnar en utredning om detta i samband med ansökan om tillstånd och vid behov fogar ett läkarintyg till handlingarna. Förmyndarmyndigheten kan be intressebevakaren komplettera sin ansökan. Utgående från de utredningar som ingår i ansökningshandlingen, bilagor till den eller andra tillgängliga utredningar bedömer förmyndarmyndigheten om det är förenligt med huvudmannens intressen eller ändamålsenligt för att saken ska kunna utredas att huvudmannen hörs direkt i ärendet. Huvudmannen behöver dock inte ges tillfälle att bli hörd, om han eller hon är en minderårig som inte har fyllt 15 år. Om huvudmannen hörs, görs det på det sätt som föreskrivs i 36 § i förvaltningslagen.

Ett förfarande av ovan beskrivet slag används i fråga om minderåriga huvudmän med stöd av 34 § 2 mom. i den gällande lagen om förmyndarverksamhet och i fråga om huvudmän som uppnått myndighetsåldern med stöd av 35 § i förvaltningslagen. Syftet med ändringen är att skapa klarhet i rättsgrunden i fråga om rådande praxis och undvika att huvudmannen hörs dubbelt i sådana situationer då förmyndarmyndigheten har bedömt att huvudmannens ståndpunkt i saken redan har utretts på ett tillförlitligt sätt. Förändringen

försvagar således inte huvudmannens rättskydd jämfört med nuläget.

44 §. I paragrafens 2 mom. föreskrivs om intressebevakarens arvode. Det föreslås att det i momentet tas in en bestämmelse enligt vilken intressebevakaren utöver arvode har rätt till specialersättning för en sådan nödvändig uppgift till förmån för huvudmannen som fordrar särskild yrkesskicklighet eller en betydande arbetsinsats, om det har varit förenligt med huvudmannens intresse att intressebevakaren sköter uppgiften. Specialersättningar behöver skiljas från annat årsarvode, eftersom specialuppgifterna annars i allt större utsträckning skulle skötas av utomstående, vilket inte i alla situationer är förenligt med huvudmannens intresse och kan leda till ökade kostnader för huvudmannen. En intressebevakare ska ha rätt till specialersättning även om han eller hon med stöd av 3 eller 4 inte skulle vara berättigad till årsarvode.

I 3 mom. föreslås att en intressebevakare inte ska ha rätt till arvode på den grunden att huvudmannens inkomster är lika stora eller lägre än den årliga nivå som motsvarar utkomststödets grunddel. Enligt gällande anvisningar om arvode för intressebevakare (justitieministeriets anvisningar 3927/33/2001 OM) tas grundavgift eller tilläggsavgift inte ut om huvudmannens nettoinkomster understiger 4 200 euro per år. Utkomststödets grunddel enligt 9 § 1 mom. 1 punkten i lagen om utkomststöd (1412/1997), justerad med folkpensionsindex för 2010, är 417,45 euro per månad, vilket ger ett sammanlagt belopp på 5 009,40 euro per år. Jämfört med inkomstnivån i de nuvarande anvisningarna innebär förslaget att huvudmannens inkomstgräns stiger med ca 800 euro, vilket är befogat på grund av ökningen i den allmänna kostnadsnivån. Det föreslås också att inkomstgränsen binds till det folkpensionsindex som avses i lagen om folkpensionsindex (456/2001). Någon årlig justering av inkomstgränsen kommer därför inte att behövas i fortsättningen.

Arvodet till en intressebevakare betalas vanligen som ett årsarvode. Huvudmannens inkomstnivå bedöms då enligt de sammanlagda inkomsterna för de år för vilket rätten till arvode har uppstått och för vilket arvode tas ut. Om intressebevakaruppdraget har om-

fattat endast en del av året, ska såväl intressebevakararvodet som minimigränsen för huvudmannens inkomster anpassas till den tidsperiod för vilken arvode tas ut. Det föreslås att huvudmannens inkomster bedöms på basis av dennes nettoinkomster. Före bedömningen av inkomstnivån avdras då från huvudmannens inkomster på det sätt som föreslås i momentet skatt enligt förskottsintehållning eller förskottsbetalning och eventuella lagbestämda avgifter för arbetstagaren. Som inkomst för huvudmannen betraktas alla inkomster i penningform såsom löne-, pensions- och andra förvärvsinkomster, ränte-, hyres-, dividend- och andra kapitalinkomster samt sociala förmåner.

I 4 mom. föreslås att en intressebevakare trots 3 mom. ska ha rätt till arvode när huvudmannens förmögenhet är större än ringa. I momentet föreslås att en intressebevakare ska ha rätt till arvode på basis av huvudmannens förmögenhet, om det verkliga värdet på huvudmannens förmögenhet minskat med huvudmannens skulder mer än tredubbelt överstiger den årliga nivå enligt 3 mom. som motsvarar utkomststödets grunddel, justerad med folkpensionsindex. För 2010 föreslås en förmögenhetsgräns på 15 028,20 euro. När förmögenheten bestäms beaktas inte en bostad som personligen används av huvudmannen och skulder som hänför sig till den. Det föreslås att förmögenhetsgränsen uppställs så att huvudmannen inte förväntas sälja den bostad som han personligen använder, normalt lösöre i hemmet eller annan lös egendom i dagligt bruk för att betala intressebevakararvodet.

Paragrafens nuvarande 3 mom. blir 5 mom. Det föreslås dessutom bli ändrat så, att bestämmelser om arvodets storlek ska utfärdas genom förordning av statsrådet i stället för genom anvisningar från justitieministeriet. Den föreslagna ändringen behövs, eftersom justitieministeriets ställning som den som utfärdar anvisningar om intressebevakarnas arvoden, och samtidigt den instans som svarar för att de ekonomiska resurserna för intressebevakningstjänsterna är tillräckliga, kan skapa bilden av en konfliktsituation. Genom att bestämmelser om arvodet utfärdas genom förordning av statsrådet kan uppkomsten av eventuella konfliktsituationer undvikas och

en tillräckligt mångsidig beredning av ärendet säkerställas.

48 §. Paragrafens 3 mom. föreslås bli ändrat så, att förmyndarmyndigheten också på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren kan förlänga den föreskrivna tiden på tre månader för att uppgöra en egendomsförteckning, vilket ingår i intressebevakarens uppgifter. Det har utifrån den gällande lagen varit oklart om förmyndarmyndigheten kan gå till väga på detta sätt. Den föreslagna ändringen behövs för att beslut om förlängning av tiden för uppgörande av egendomsförteckning ska kunna fattas smidigt t.ex. efter det att intressebevakaren per telefon har tagit kontakt med förmyndarmyndigheten och önskat en sådan lösning.

Redovisningsskyldighet

51 §. Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras så, att förmyndarmyndigheten också på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren kan besluta att redovisningen ska uppgöras i samband med följande årsredovisning i sådana situationer då intressebevakaruppdraget började under den senare hälften av redovisningsperioden. Det har utifrån den gällande lagen varit oklart om förmyndarmyndigheten kan gå till väga på detta sätt. Den föreslagna ändringen behövs av de skäl som anförts i motiveringen till 48 §.

53 §. Det föreslås att paragrafens 1 mom. ändras så, att förmyndarmyndigheten också på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren kan befria intressebevakaren från den årliga redovisningsskyldigheten eller bestämma om förlängning av redovisningsperioden, om huvudmannen inte har någon egendom eller om den egendom som intressebevakaren förvaltar är ringa. Det har utifrån den gällande lagen varit oklart om förmyndarmyndigheten kan gå till väga på detta sätt. Syftet med ändringen är att förbättra förmyndarmyndighetens möjligheter att bevilja lättnader i redovisningsskyldigheten i sådana fall då huvudmannens intresse inte fordrar att redovisningen granskas årligen. Innan förmyndarmyndigheten på eget initiativ fattar beslut i frågan ska intressebevakaren givetvis höras. Dessutom har bestämmelsen i 1 mom. om huvudmannens betydande skulder och ef-

fekterna av detta strukits liksom bestämmelsen om att förmyndarmyndigheten kan ändra ett beslut. Storleken på huvudmannens skulder och intressebevakarens ansvar för att sköta dem ska inte längre i sig utgöra ett hinder för att bevilja befrielse eller förlängning av redovisningsperioden. Grunderna för förmyndarmyndighetens beslutsfattande ingår tillräckligt exakt avgränsade i paragrafens gällande 1 mom. och i det föreslagna 2 mom. Det anses därför inte längre finnas behov av en begränsande bestämmelse som gäller skuldernas storlek.

Till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. genom vilket förmyndarmyndigheten ges möjlighet att bevilja lättnader i redovisningsskyldigheten även om egendomen inte är ringa på det sätt som avses i 1 mom. Befrielse från den årliga redovisningsskyldigheten eller förlängning av redovisningsperioden ska för det första kunna beviljas om egendomen är av ett sådant slag att huvudmannens intresse inte fordrar årlig redovisning. Om t.ex. huvudmannens egendom uteslutande eller så gott som uteslutande består av en fastighet, som enligt 34 § 1 punkten inte kan överlåtas utan förmyndarmyndighetens tillstånd, behövs årlig redovisningsskyldighet i allmänhet inte för att övervaka att huvudmannen fortfarande har egendomen. Utöver detta kan lättnader beviljas, om bevarandet av huvudmannens egendom är tryggt genom att egendom placeras på ett s.k. spärrkonto från vilket placeringen inte kan lyftas eller överföras och inte heller villkoren för placeringen ändras utan förmyndarmyndighetens samtycke.

Ett spärrat konto kan utnyttjas i den omfattning som villkor tillåts inom bankverksamheten. För närvarande kan villkor utnyttjas endast i samband med depositionskonton. Villkor kan däremot inte bindas till värdeandelskonton och fondandelar.

Genom att använda ett spärrkonto kan man i bästa fall samtidigt säkerställa att huvudmannens förmögenhet bevaras, befria intressebevakaren från redovisningsskyldigheten och minska förmyndarmyndighetens arbete. Att koppla lättnader i redovisningsskyldigheten till användningen av ett spärrkonto torde vara det mest ändamålsenliga när en minderårig, som uppnår myndighetsåldern om några

år, får livförsäkringsersättningar eller andra motsvarande utbetalningar och det med tanke på förvaltningen av egendomen anses bäst att bevarandet av dem säkerställs genom att de hålls på ett spärkonto under hela minderårighetstiden. Att använda spärkonto är däremot vanligen inte motiverat när medel ofta måste lyftas från kontot.

Det är förmyndarmyndighetens sak att ta ställning till om det finns anledning till lättnader i redovisningsskyldigheten på nämnda grunder. Ovan nämnda villkor kan inte bindas till ett spärkonto utan förmyndarmyndighetens medverkan. Förmyndarmyndigheten kan besluta om det är ändamålsenligt att förvalta egendomen så, att förmyndarmyndigheten via ett villkor i anslutning till kontot är knuten till det beslutsfattande som gäller förvaltningen av egendomen.

Ett beslut om befrielse eller förlängning av redovisningsperioden samtidigt som ett spärkonto tas i bruk fattas på samma sätt som andra beslut om lättnader i redovisningsskyldigheten. I fråga om förmyndarmyndighetens samtycke enligt lagens 34 § 2 mom. till att lyfta eller överföra medel från ett spärkonto eller ändra placeringsvillkoren tillämpas däremot samma bestämmelser som i fråga om tillstånd enligt lagens 34 § 1 mom. Detta innebär bl.a. att en avgift kan tas ut för förmyndarmyndighetens samtycke i enlighet med finansministeriets förordning om avgifter för magistraternas prestationer (874/2008). Strävan med att föreskriva om en avgift för samtycket är att säkerställa att spärkonton används med eftertanke och att de mål som uppställts för ibruktagandet uppnås. Framför allt skulle målet att minska förmyndarmyndighetens arbete inte uppnås om intressebevakaren upprepade gånger försöker lyfta medel som placerats på ett spärkonto.

Det föreslås att det i paragrafen tas in ett nytt 4 mom., enligt vilket förmyndarmyndigheten då den ändrar ett tidigare beslut ska basera sina överväganden på behovet av tillsyn. Intressebevakaren kan t.ex. på eget initiativ eller förmyndarmyndighetens initiativ ansöka om att ett arrangemang med spärkonto avvecklas. För avvecklandet behövs då ett beslut av förmyndarmyndigheten. Denna ska fatta ett positivt beslut om att avveckla ar-

rangemanget med spärkonto, om det inte med tanke på behovet av tillsyn är motiverat att arrangemanget kvarstår.

Ändring i förmyndarmyndighetens beslut kan sökas på det sätt som avses i lagens 87 § 1 mom. Efter att ett arrangemang med spärkonto har avvecklats tillämpas på tillsynen över förvaltningen av egendomen de allmänna bestämmelserna om lämnande av årsredovisning, om inte de övriga förutsättningarna för befrielse från årsredovisning eller förlängning av redovisningsperioden uppfylls på grund av egendomens ringa storlek eller art.

55 §. Det föreslås att paragrafens 3 mom. ändras så, att förmyndarmyndigheten också på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren kan föreslå och fatta beslut om att redovisningen helt eller delvis får vara allmänt hållen, om intressebevakaren är en av huvudmannens närstående. Det har utifrån den gällande lagen varit oklart om förmyndarmyndigheten kan gå till väga på detta sätt.

56 §. Det föreslås att paragrafens 1 mom. preciseras så, att förmyndarmyndigheten ska granska den inlämnade redovisningen i den omfattning som god granskningssed förutsätter. Syftet med ändringen är att visa att granskningsskyldigheten inte är obegränsad. Förmyndarmyndigheten är t.ex. inte skyldig att på ett uttömmande sätt reda ut att villkoren för en rättshandling som kommer fram i redovisningen är korrekta. Skyldigheten gäller endast i sådana situationer då en granskning som utförts i den omfattning som god granskningssed förutsätter tyder på att de bestämmelser som gäller förvaltningen av huvudmannens egendom inte har följts.

Inom förmynderverksamheten är god granskningssed tills vidare ett rätt öppet begrepp. Sådan god revisionsred som iakttas vid företags revision är inte som sådan tillämplig inom förmynderverksamheten. En precisering av bestämmelsens innehåll kommer därför att fordra utvecklingsarbete där man utifrån bästa praxis hos förmyndarmyndigheterna försöker precisera vilken slags verksamhet iakttagande av god granskningssed kräver i varje enskilt fall. Enligt förslaget ska det till god granskningssed höra att granska åtminstone följande omständigheter:

– förmögenheten har hållits skilt från intressebevakarens tillgångar,

- uppgifterna om huvudmannens tillgångar och skulder i redovisningen motsvarar de uppgifter som finns på saldointyg, kontoutdrag eller egendomsförteckningar,
- intressebevakaren har inte gjort förbjudna donationer,
- förmyndarmyndighetens tillstånd har sökts för sådana rättshandlingar som kräver tillstånd,
- rättshandlingar har inte företagits på sådana villkor som är klart ofördelaktiga för huvudmannen,
- intressebevakaren har inte utfört sådana rättshandlingar i vilka han uppenbart varit jävig,
- intressebevakaren har inte investerat huvudmannens egendom på ett sätt som klart strider mot principen om uppnående av skälig vinst eller principen om att säkerställa bevarandet av egendomen,
- skäliga dispositionsmedel har ställts till huvudmannens förfogande,
- intressebevakaren har inte gjort något som klart strider mot förvaltnings- och dispositionsplanen för egendomen,
- det har inte inträffat oförklarliga förändringar i huvudmannens förmögenhet jämfört med föregående redovisning,
- inga uppenbara försummelser har skett vid ansökan om stöd för huvudmannen,
- storleken på intressebevakarens arvode är riktig,
- verifikaten granskas i tillräcklig omfattning.

Det föreslås också att det i paragrafens 1 mom. tas in en bestämmelse om hur redovisningen ska granskas i fråga om intressebevakarens arvode. Granskningskyldigheten ska begränsa sig till frågan om storleken på arvodet är motiverad. Det är således inte förmyndarmyndighetens uppgift att anmärka på redovisningen, även om det arvode som nämns där skiljer sig från ett arvode som beräknats enligt förordningen, om storleken på arvodet ändå är riktig. Syftet med den föreslagna ändringen är att spara förmyndarmyndighetens resurser så att de inte används på frågor som är av mindre betydelse för huvudmannens ekonomi. Det bör i detta sammanhang observeras att förmyndarmyndighetens beslut om att godkänna redovisningen i fråga om arvodet inte är detsamma som ett

beslut om att storleken på arvodet är riktig. Godkännande innebär endast att förmyndarmyndigheten inte vidtar vidare åtgärder i fråga om den redovisning den mottagit. Huruvida intressebevakarens arvode är adekvat är en fråga mellan den privaträttslige intressebevakaren och hans huvudman och kan inom ramen för den preskriptionstid som anges i lagens 61 § föras till domstol för avgörande även efter det att intressebevakarens uppdrag har upphört.

Det föreslås att det i paragrafens 2 mom. tas in en bestämmelse enligt vilken förmyndarmyndigheten på vissa villkor kan granska redovisningen mer allmänt än vad som nämns ovan. Detta är möjligt om det utifrån egendomens storlek eller art eller andra omständigheter finns skäl att anta att huvudmannens intresse på grund av detta inte äventyras. En sådan annan omständighet kan t.ex. vara att förmyndarmyndigheten på basis av lång erfarenhet är övertygad om intressebevakarens höga yrkeskompetens och arbetsmoral. Frågan om redovisningen kan granskas mer allmänt än normalt är dock beroende av en helhetsbedömning som förmyndarmyndigheten gör utifrån alla ovan nämnda omständigheter. Innehållet i en allmänt hållen granskning ska preciseras inom ramen för arbetet för att utveckla praxis inom förmyndarverksamheten. Syftet med reformen är att förmyndarmyndigheten kan placera de inkomna redovisningarna i olika slags risk- och kravnivåer och utföra granskningen på det sätt respektive nivå anger. Den granskande myndigheten bryter inte mot sin tjänsteplikt om den utför granskningen mer allmänt än vad huvudregeln avser, när de risker som hänför sig till redovisningen har bedömts vara lägre än normalt.

Paragrafens nuvarande 2 mom. blir 3 mom. utan ändringar.

56 a §. I paragrafen föreskrivs om statens skadeståndsskyldighet i anslutning till granskningen av redovisningen i en sådan situation då granskningen har utförts på det sätt som avses i 56 § 2 mom.

Trots den föreslagna paragrafen är utgångspunkten fortfarande att staten i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. i skadeståndslagen svarar för skador som förorsakats vid skötseln av en förmyndarmyndighets

uppgifter. Om redovisningen har granskats enligt 56 § 1 mom., är staten med stöd av skadeståndslagen ansvarig för skada som har förorsakats i samband med granskningen endast om det skett ett fel eller en försummelse vid granskningsarbetet. Skadeståndsansvaret kan basera sig på skadeståndslagen också t.ex. när förmyndarmyndigheten anses ha förfarit ovarsamt då den fattat beslut om att redovisningen endast granskas allmänt.

Den föreslagna paragrafen utvidgar i vissa fall statens skadeståndsansvar även till situationer där granskningen av redovisningen i och för sig har utförts korrekt endast på det sätt som avses i 56 § 2 mom. Med stöd av paragrafen kan staten bli skadeståndsansvarig för skada som orsakas huvudmannen av att någon omständighet vid en allmänt hållen granskning av redovisningen inte blir upptäckt, även om det inte skett något fel eller någon försummelse i förmyndarmyndighetens arbete. I de fall som avses i paragrafen blir alltså staten skadeståndsansvarig oberoende av oaktsamhet. Enligt rådande praxis ska ett ersättningsyrkande i första hand behandlas av den förmyndarmyndighet som har granskat redovisningen i fråga.

Den föreslagna paragrafen behövs för att den rätt som föreslås för förmyndarmyndigheten att granska redovisningen mer allmänt än vad som avses i 56 § 1 mom. inte ska försämra den ekonomiska tryggheten för dem som omfattas av intressebevakning.

Ett villkor för att staten ska bli skadeståndsskyldig är enligt paragrafen att huvudmannen har orsakats skada av att en omständighet har förblivit oupptäckt vid en allmänt hållen granskning och denna omständighet borde ha upptäckts om redovisningen hade granskats i enlighet med 56 § 1 mom. När statens skadeståndsskyldighet bedöms används således god granskningssed som måttstock även när redovisningen med stöd av 56 § 2 mom. har kunnat granskas mer allmänt än normalt. Om å andra sidan den omständighet som förblivit oupptäckt vid en allmänt hållen granskning är av ett sådant slag att det inte skulle kunna betraktas som ett fel eller en försummelse som medför skadeståndsansvar enligt skadeståndslagen om den inte skulle ha upptäckts heller vid en granskning enligt 56 § 1 mom., uppstår ska-

deståndsansvar inte heller med stöd av den föreslagna paragrafen.

För att staten med stöd av den föreslagna paragrafen ska bli skadeståndsansvarig ska den skada som orsakats huvudmannen stå i ett kausalitetsförhållande till att omständigheten i fråga inte upptäckts vid granskningen. Som exempel kan nämnas en situation då huvudmannen har orsakats skada till följd av att intressebevakaren har förskingrat huvudmannens tillgångar och förskingringen på grund av en allmänt hållen granskning av redovisningen upptäcks först flera år senare och de förskingrade tillgångarna då inte kan återkrävas hos intressebevakaren. Om det framkommer att de förskingrade medlen inte skulle ha kunnat återkrävas hos intressebevakaren ens i det fallet att förskingringen hade upptäckts vid en granskning enligt 56 § 1 mom., är den förlust som orsakats huvudmannen inte i ett kausalitetsförhållande till att förskingringen förblivit oupptäckt vid granskningen. I sådana fall är staten inte skadeståndsansvarig.

Den föreslagna paragrafen inverkar inte på tjänstemäns skadeståndsansvar, som fortfarande bestäms enligt bestämmelserna i 4 kap. i skadeståndslagen.

59 §. I paragrafens 2 mom. föreslås en skyldighet för intressebevakaren att på förhand underrätta bodelägare om överlåtelse av egendomen, dvs. senast sju dagar före överlåtelsen. I meddelandet specificeras den eller de bodelägare till vilka förvaltningen av egendomen är tänkt att överlätas. Avsikten är att bodelägarna ska hinna förbereda sig på att förvalta egendomen gemensamt och vara på plats då överlåtelsen äger rum, om de anser att deras intresse fordrar det. Meddelande ska sändas till de bodelägare vars vistelseort och identitet är kända. Intressebevakaren har ingen särskild skyldighet att reda ut vilka personer som är bodelägare.

65 §. Det föreslås att paragrafens 3 mom. ändras så, att bestämmelserna om domstolens skyldighet att lämna meddelande till registret över förmynderskapsärenden kompletteras med bestämmelser som för närvarande ingår i 6 § i förordningen om förmyndarverksamhet (889/1999). Ändringen behövs eftersom det föreslås att justitieministeriets nuvarande normgivningsbemyndigande som grundar på

8 § i den ovan nämnda förordningen ersätts med ett på lag baserat bemyndigande att utfärda förordning.

Det föreslås att det i paragrafen tas in ett nytt 4 mom. där justitieministeriet bemyndigas att genom förordning föreskriva om domstolens skyldighet att lämna meddelande till registret över förmynderskapsärenden. Ändringen behövs eftersom 80 § 1 mom. i grundlagen förutsätter att bestämmelser om bemyndigande att utfärda förordning utfärdas genom lag.

66 §. Det föreslås att 1 mom. ändras så, att de förmögenhetsgränser som förutsätter registrering av intressebevakning för en minderårig klart anges. Ett intressebevakaruppdrag ska införas i registret över förmynderskapsärenden när förmyndarmyndigheten får kännedom om att en minderårig är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar utan avdrag för den avlidnas eller boets skulder överstiger 20 000 euro. Ett intressebevakaruppdrag ska införas i registret över förmynderskapsärenden också när förmyndarmyndigheten får kännedom om att en minderårig har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen utan avdrag för den minderåriges skulder överskrider 20 000 euro.

Bestämmelser om den gräns som förutsätter registrering när det gäller en minderårigs egendom finns för närvarande i 4 § i förordningen om förmyndarverksamhet. Enligt den antecknas en intressebevakning för en minderårig i registret över förmynderskapsärenden om den minderårigas andel i boets tillgångar eller värdet på den egendom som förvaltas av den minderårigas intressebevakare utan avdrag för den minderårigas skulder är större än 15 000 euro. En höjning av den förmögenhetsgräns som förutsätter registrering behövs, eftersom gränsen har varit oförändrad över tio år, vilket innebär att dess reella värde har sjunkit. Det faktum att människor har allt större förmögenhet har också lett till att det relativa värdet på förmögenhetsgränsen har sjunkit. En precisering av bestämmelsen behövs också för att förhindra en sådan tolkning att det egendomsvärde som för närvarande föreskrivs genom förordning tillämpas även utanför de situationer som avses i 1 mom. Ändringen ska göras genom lag,

eftersom bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter enligt 80 § 1 mom. i grundlagen ska utfärdas genom lag.

Paragrafens 2 mom. kvarstår i huvudsak oförändrat innehållsmässigt, men det föreslås att ordalydelsen ändras så att den motsvarar den föreslagna ändringen av 1 mom.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs för närvarande om bemyndigande att utfärda förordning om förmögenhetsgränsen vid intressebevakning för en minderårig. Inget bemyndigande behövs längre, eftersom det föreslås att bestämmelser om förmögenhetsgränserna ska ingå i 1 mom. Det föreslås att närmare bestämmelser om införandet av intressebevakaruppdrag i registret över förmynderskapsärenden ska utfärdas genom förordning av justitieministeriet, vilket sker genom en ändring av bemyndigandet att utfärda förordning i lagens 95 §.

66 a §. I den föreslagna nya 66 a § föreskrivs om möjligheten att avföra ett intressebevakaruppdrag för en minderårig ur registret över förmynderskapsärenden, om värdet på den minderåriges dödsboandel eller egendom enligt 66 § 1 mom. varaktigt har sjunkit till 15 000 euro. Skillnaden jämfört med den förmögenhetsgräns som leder till registrering av intressebevakning för en minderårig är 5 000 euro. Skillnaden måste vara tillräckligt stor för att t.ex. tillfälliga variationer i egendomens värde eller variationer i egendomens värde på basis av olika bedömningar inte ska leda till upprepade ändringar i registreringen av intressebevakningen för en minderårig.

Egendomen kan minska t.ex. på grund av att ett odelat dödsbo, där den minderåriga är bodelägare, har delats och den andel som återstår efter den avlidnes och boets skulder klart understiger den summa som förutsätter registrering. Minskningen i egendomens värde är då ofta av permanent natur. En minderårigs egendom kan dock vara placerad också t.ex. i fondandelar eller aktier, vars värde varierar med konjunkturerna. En sådan tillfällig nedgång i egendomens värde är i princip inte av sådant varaktigt slag som avses i paragrafen.

Egendomen kan minska också genom sådana åtgärder från intressebevakarens sida

som inte är gynnsamma med tanke på förvaltningen av den minderåriges egendom. I paragrafen föreskrivs därför att ett intressebevakaruppdrag inte kan avföras ur registret om egendomen har minskat på grund av åtgärder från intressebevakarens sida som inte är befogade med tanke på förvaltningen av den minderåriges egendom eller om det i övrigt finns särskilda skäl för att intressebevakaruppdraget ska kvarstå i registret. Särskilda skäl är på det sätt som nämns i motiveringen till 66 § (RP 146/1998 rd) exempelvis en situation där det i dödsboet i betydande omfattning ingår sådan egendom vars värde är svårt att fastställa på ett tillförlitligt sätt, såsom upphovsrätt. Ett annat exempel är då en minderårig blir föremål för skuldsanering. Det finns då i allmänhet ett sådant särskilt skäl att övervaka förvaltningen av den minderåriges egendom med stöd av vilket intressebevakaruppdraget kan hållas kvar i registret.

86 §. Det föreslås att det i paragrafen tas in ett 2 mom. där det föreskrivs om alternativ till att förmyndarmyndigheten ordnar personligt hörande enligt 1 mom. Det kan vara svårt att ordna personligt hörande ansikte mot ansikte om den som ska höras inte kan ta sig till förmyndarmyndighetens lokaler t.ex. på grund av långa avstånd eller på grund av att han eller hon befinner sig på en sluten inrättning. I sådana situationer kan hörandet ta väldigt mycket arbetstid i anspråk om den tjänsteman vid magistraten som föredrar ärendet reser till den som ska höras. Det föreslås därför att hörandet i dessa fall ska kunna ordnas i form av handräckning från en annan förmyndarmyndighet t.ex. så att motsvarande tjänsteman vid den magistrat som ligger närmast den som ska höras gör ett besök hos denne. Om hörandet har förorsakat resekostnader för den magistrat som ordnat hörandet är den förmyndarmyndighet som framställt begäran skyldig att betala ersättning för dem enligt den ersättningspraxis som tillämpas på tjänsteresor.

Hörandet kan också ordnas med hjälp av sådan teknisk utrustning som gör det möjligt för den som ska höras och för den föredragande tjänstemannen vid den förmyndarmyndighet som avgör ärendet att se och tala med varandra medan hörandet pågår. Endast

hörande per telefon ska däremot enligt förslaget inte tillåtas, eftersom enbart ljudkontakt ger myndigheten alltför små möjligheter med hänsyn till syftet med hörandet att ge akt på den som ska höras.

Den tjänsteman som föredrar ärendet ska bedöma om hörandet genom utnyttjande av dessa metoder har kunnat ordnas på ett sätt att målet för hörandet uppnås. Om så inte är fallet och föredraganden anser att man inte fått en tillräckligt tillförlitlig bild av hur den som hörs förhåller sig till saken, måste hörandet ordnas i den form som föreskrivs i 1 mom.

95 §. Det föreslås att paragrafen ändras så att det nuvarande bemyndigandet att utfärda förordning om verkställigheten av lagen preciseras och bemyndigandet överförs på justitieministeriet. Ändringen behövs på grund av det krav på specificering i fråga om bemyndigandet som ingår i 80 § 1 mom. i grundlagen.

1.2 Lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten

5 §. Det föreslås att det tas in ett nytt 2 mom. i paragrafen. I momentet preciseras bestämmelsen om jäv för allmänna intressebevakare i 1 mom. så, att en allmän intressebevakare inte längre är jävig att företräda sin huvudman endast på den grunden att motparten är en person som företräds av en annan intressebevakare som är anställd hos samma serviceproducent. Ändringen behövs för att det inte ska vara onödigt svårt att ordna intressebevakningstjänster i en situation då jäv uppstår endast formellt med stöd av 1 mom. Jäv ska bedömas särskilt i varje enskilt fall.

Paragrafens 2 mom. blir 3 mom. utan ändringar.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft omkring tre månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa. Den föreslagna övergångsperioden behövs för att de förordningsändringar som lagstiftningen förutsätter ska hinna beredas innan lagen träder i kraft. Ändringarna i 44 § 3 och 4 mom. i lagen om förmyndar-

verksamhet som gäller befrielse från skyldigheten att betala intressebevakararvode, ska dock träda i kraft först från början av 2013. Eftersom intressebevakarnas arvodesperiod löper kalenderårsvis är det inte motiverat att ändra bestämmelserna om arvodet mitt under perioden. Avsikten är dessutom att under 2011 införa ett ärendehanteringsprogram inom den allmänna intressebevakningen. De exaktare bakgrundsuppgifter som fås med programmets hjälp behövs för att utreda vilka ekonomiska konsekvenser den förordning som kommer att utfärdas har för huvudmannens ställning och för statsfinanserna. Uppgifterna kan utnyttjas heltäckande först under 2012.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Lagen om förmyndarverksamhet gör det möjligt att, på de villkor som anges i lagen, begränsa en persons handlingsbehörighet eller rätt att förfoga över sin egendom. Begränsningen innebär ett ingrepp i egendoms skyddet, som är tryggt i 15 § i grundlagen. Syftet med lagen är dock att begränsa en persons handlingsbehörighet för att skydda hennes ekonomiska intressen och egendom. Riksdagen antog lagen 1998 i vanlig lagstiftningsordning.

Lagen innehåller flera bestämmelser vars syfte är att övervaka att intressebevakarens verksamhet är sådan att huvudmannens intresse tillgodoses vid intressebevakningen. Bestämmelserna om tillsynen över intressebevakarna har dock i vissa fall visat sig vara onödigt osmidiga om man samtidigt beaktar den växande arbetsmängden för såväl intressebevakarna som förmyndarmyndigheterna.

Tanken med de föreslagna ändringarna är att förenkla de bestämmelser som gäller tillsynen över intressebevakarna på ett sätt som inte äventyrar rättsskyddet för dem som är föremål för intressebevakning. Samtidigt genomförs enstaka ändringar som ansetts nödvändiga i fråga om vissa detaljer i lagen om förmyndarverksamhet och i organiseringslagen.

I regel har lättnaderna i tillsynen över intressebevakarna skett så att förmyndar myndighetens existerande verksamhetsmöjlighe-

ter utökats, vilket genomförts genom en utvidgning av bestämmelserna om förmyndar myndighetens initiativ- och prövningsrätt. Utvidgningarna är inte så anmärkningsvärda att de skulle vara av betydelse för skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Med tanke på lagstiftningsordningen kan dock de föreslagna 17 b § 2 mom. och 56 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet tas till närmare granskning.

Bestämmelsen om återkommande utredningar inom intressebevakningen, som finns i lagens 17 §, har flyttats till den föreslagna 17 b §. Enligt den ska förmyndar myndigheten vart fjärde år reda ut om det finns skäl till fortsatt intressebevakning. Enligt förslaget behöver någon utredning inte göras om det med beaktande av grunden för intressebevakarförordnandet eller av någon annan orsak är uppenbart att behovet av intressebevakare är bestående. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas t.ex. i en situation då huvudmannen lider av en framskridande och obotlig sjukdom som begränsar funktionsförmågan. Att avstå från återkommande utredningar i sådana situationer kränker inte huvudmannens grundläggande fri- och rättigheter, utan besparar honom och hans närstående från onödiga kontakter från myndigheternas sida.

Om det inte är uppenbart att behovet av intressebevakning är bestående enligt 17 b § 1 mom., föreskrivs i 17 b § 2 mom. om hur utredningen ska göras. Utredningen görs utifrån de uppgifter som förmyndar myndigheten har fått om huvudmannens situation i samband med granskningen av redovisningen eller på annat sätt. I samband med utredningen ska intressebevakaren alltid höras. Huvudmannen ska höras om han kan antas förstå sakens betydelse och om det vid utredningen har kommit fram sådant som tyder på att intressebevakarförordnandet kan behöva ändras. Hörande av huvudmannen i samband med de återkommande utredningarna har med andra ord blivit beroende av prövning och bundet till förmyndar myndighetens bedömning av huvudmannens förmåga att förstå sakens betydelse och till de utredningar som annars finns tillgängliga om huvudmannens situation.

När skyldigheten att höra huvudmannen bedöms utifrån 21 § 2 mom. i grundlagen,

som bl.a. skyddar vars och ens rätt att bli hörd i egen sak, bör man skilja mellan hörande i samband med återkommande utredningar och den skyldighet att höra som anges i 8 kap. i lagen om förmyndarverksamhet. Enligt 81 § i lagen om förmyndarverksamhet kan var och en som har rätt att anhängiggöra ett ärende om intressebevakning (inklusive huvudmannen själv) ansöka om skiljande av intressebevakaren från uppdraget eller om ändring av intressebevakarens uppdrag eller om förordnande om att uppdraget skall upphöra eller om upphävande eller ändring av begränsning av en persons handlingsbehörighet. Vid domstolsförfarande ska då den hörandeskyldighet som anges i lagens 73 § iakttas. Enligt nämnda paragraf ska huvudmannen i regel alltid höras. Det finns endast mycket klart avgränsade undantag från hörandeskyldigheten vid domstolsförfarande. Om förmyndarmyndigheten inte har ansett det möjligt eller nödvändigt att höra huvudmannen i samband med en återkommande utredning med stöd av 17 § 2 mom., kan intressebevakaren, huvudmannen eller hans närstående få behovet av intressebevakning prövat av domstol. Skyldigheten att höra huvudmannen förverkligas då fullt ut med stöd av lagens 81 §. Bestämmelsen i 21 § 2 mom. i grundlagen utgör inget hinder för att genom lag föreskriva om mindre undantag från hörandeskyldigheten. Bestämmelsen i 17 § 2 mom. i lagförslaget är således inte problematisk med tanke på 21 § 2 mom. i grundlagen.

Möjligheten att granska redovisningen mer allmänt, vilket föreslås i lagens 56 § 2 mom., bör bedömas i förhållande till bestämmelsen om egendomsskydd i 15 § i grundlagen. I det föreslagna 56 § 2 mom. föreskrivs att förmyndarmyndigheten kan granska en redovis-

ning mer allmänt än vad god granskningssed förutsätter, om det utgående från egendomens storlek eller art eller andra omständigheter finns skäl att anta att huvudmannens intresse på grund av detta inte äventyras. Den första redovisning som intressebevakaren ger in ska dock granskas i den omfattning som god granskningssed förutsätter.

Valet av granskningssätt baserar sig alltså på förmyndarmyndighetens bedömning av arten av huvudmannens egendom och av hur stor risken för missbruk vid intressebevakningen är. Möjligheten att granska redovisningen allmänt ska enligt förslaget endast kunna utnyttjas i situationer då förvaltningen av huvudmannens egendom varit klar och risken för missbruk mycket liten. Att tillåta en allmänt hållen granskning av redovisningen leder dock till att huvudmannens ekonomiska trygghet i någon mån försvagas. För att balansera upp den ökade risk som gäller skyddet för huvudmannens egendom föreslås en ny 56 a §, enligt vilken det av statsmedel betalas ersättning för skada som huvudmannen orsakats genom att en allmän granskning av redovisningen medfört skaderisk. Den möjlighet till allmän granskning av redovisningen som föreslås i lagens 56 § 2 mom. är således förenlig med det egendomsskydd som är tryggt i 15 § i grundlagen.

På de grunder som anförts ovan anser regeringen att propositionen med förslag till lag om ändring av lagen om förmyndarverksamhet och lag om ändring av 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av lagen om förmyndarverksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) 17 § 5 mom., sådant det lyder i lag 649/2007,
ändras 22 § 3 mom., 34 § 1 mom. 13 punkten och 2 mom., 44 § 2 och 3 mom., 48 § 3 mom., 51 § 2 mom., 53 §, 55 § 3 mom., 56 § 1 mom., 59 § 2 mom., 65 § 3 mom., 66 § samt 95 §, av dem 34 § 1 mom. 13 punkten och 2 mom. sådana de lyder i lag 649/2007, samt
fogas till lagen en ny 17 b §, till 44 § nya 3 och 4 mom., varvid det ändrade 3 mom. blir 5 mom., till 56 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., till lagen en ny 56 a §, till 65 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 780/2010, ett nytt 4 mom., till lagen en ny 66 a § samt till 86 §, sådan den lyder i lag 649/2007, ett nytt 2 mom. som följer:

2 kap.

Intressebevakare

17 b §

Om en intressebevakare har förordnats med stöd av 8 eller 9 §, ska förmyndarmyndigheten under det fjärde kalenderåret efter förordnandet på eget initiativ reda ut om det finns skäl till fortsatt intressebevakning och vid behov göra en ansökan hos tingsrätten om att uppdraget som intressebevakare ska upphöra. Utredningen ska göras på nytt vart fjärde kalenderår. Utredning behöver inte göras om det med beaktande av grunden för intressebevakarförordnandet eller av någon annan orsak är uppenbart att behovet av intressebevakare är bestående.

Utredningen görs utgående från de uppgifter om huvudmannens situation som förmyndarmyndigheten har fått i samband med granskningen av redovisningen eller på annat

sätt. Intressebevakaren ska höras i samband med utredningen. Huvudmannen ska höras om denne kan antas förstå sakens betydelse och om det vid utredningen har framkommit omständigheter som visar att intressebevakarförordnandet kan behöva ändras.

22 §

Vad som anges i 17 b § tillämpas även om någons handlingsbehörighet har begränsats.

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

13) bevilja penninglån eller mot vederlag förvärva i 4 § i lagen om värdepappersföretag (922/2007) avsedda finansiella instru-

ment eller andelar i sammanslutningar, med följande undantag:

a) sätta in medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

b) förvärva masskuldebrev som staten, landskapet Åland, en kommun eller en samkommun har emitterat,

c) förvärva värdepapper med vilka det bedrivs offentlig handel enligt 1 kap. 3 § i värdepappersmarknadslagen (495/1989),

d) förvärva andelar i placeringsfonder som är förenliga med det fondföretagsdirektiv som avses i 2 § 9 punkten i lagen om placeringsfonder (48/1999) och som är registrerade i Finland eller i utländska fondföretag som avses i 128 § 1 mom. i lagen om placeringsfonder och som i enlighet med 2 mom. i nämnda paragraf får marknadsföra sina andelar i Finland,

e) förvärva andelar i någon annan än en i underpunkt d avsedd placeringsfond, om fondens kapital enligt fondens regler till minst tre fjärdedelar placerats i sådana insättningar, masskuldebrev eller värdepapper som avses i underpunkterna a, b och c,

f) förvärva sådana finansiella instrument som kan jämföras med finansiella instrument enligt underpunkterna a—e och som anges genom förordning av justitieministeriet,

g) förvärva sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Tillstånd ska sökas hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet. Om en rättshandling företas eller en åtgärd vidtas för flera sådana personers räkning som är föremål för intressebevakning, kan tillstånd för samtliga del sökas också hos den förmyndarmyndighet som övervakar verksamheten i fråga om en av dem. Den förmyndarmyndighet som behandlat saken ska i ett sådant fall meddela sitt beslut till de förmyndarmyndigheter som övervakar verksamheten i fråga om de övriga. Förmyndarmyndigheten ska vid avgörandet av ett tillståndsärende ge huvudmannen tillfälle att bli hörd, om inte huvudmannens ståndpunkt framgår på ett tillförlitligt sätt av ansökningshandlingarna eller

om hörande annars är nödvändigt med hänsyn till huvudmannens intressen eller för att saken ska kunna utredas. Huvudmannen behöver dock inte ges tillfälle att bli hörd, om denne är en minderårig som inte har fyllt 15 år. På hörande av en part tillämpas i övrigt förvaltningslagen (434/2003).

44 §

Intressebevakaren för en person som uppnått myndighetsåldern och en annan för en minderårig förordnad intressebevakare än en sådan som avses i 1 mom. har rätt att av huvudmannens medel få ersättning för nödvändiga kostnader samt ett arvode som är skäligt i förhållande till uppdragets art och omfattning samt huvudmannens tillgångar. Uöfver arvode har intressebevakaren rätt till specialersättning för en sådan nödvändig uppgift till förmån för huvudmannen som fordrar särskild yrkesskicklighet eller en betydande arbetsinsats, om det har varit förenligt med huvudmannens intresse att intressebevakaren sköter uppgiften.

En intressebevakare har inte rätt till arvode enligt 2 mom., om huvudmannens inkomster, under den tid för vilken arvode tas ut, efter skatt enligt förskottsinnehållning eller förskottsbetalning och lagbestämda avgifter för arbetstagaren är lika stora eller lägre än den årliga nivå som motsvarar utkomststödets grunddel enligt 9 § 1 mom. 1 punkten i lagen om utkomststöd (1412/1997), justerad med det folkpensionsindex som avses i lagen om folkpensionsindex (456/2001). Som inkomst för huvudmannen betraktas alla inkomster i penningform såsom löne-, pensions- och andra förvärvsinkomster, ränte-, hyres-, dividend- och andra kapitalinkomster samt sociala förmåner.

En intressebevakare har trots 3 mom. rätt till arvode enligt 2 mom., om det verkliga värdet på huvudmannens förmögenhet minskat med huvudmannens skulder mer än tredubbelt överstiger den årliga nivå enligt 3 mom. som motsvarar utkomststödets grunddel. När förmögenheten bestäms beaktas inte en bostad som personligen används av huvudmannen och skulder som hänför sig till den.

Närmare bestämmelser om arvodets storlek utfärdas genom förordning av statsrådet.

48 §

Vad som bestäms i 1 mom. gäller inte en förälder som är intressebevakare för sitt minderåriga barn, om den minderåriges egendom är ringa. Förmyndarmyndigheten kan på intressebevakarens ansökan eller på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren förlänga den i 1 mom. föreskrivna tiden, om detta är nödvändigt på grund av egendomens storlek eller av någon annan orsak.

Redovisningskyldighet

51 §

Årsredovisningen ska ges in inom tre månader efter redovisningsperiodens utgång. Om intressebevakaruppdraget började under den senare hälften av redovisningsperioden, kan förmyndarmyndigheten på intressebevakarens ansökan eller på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren besluta att redovisningen ska ges i samband med följande årsredovisning.

53 §

Om det av förteckningen över egendomen eller av årsredovisningen framgår att huvudmannen inte har någon egendom eller att den egendom som intressebevakaren förvaltar är ringa, kan förmyndarmyndigheten på intressebevakarens ansökan eller på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren för viss tid eller tills vidare befria intressebevakaren från den årliga redovisningskyldigheten eller bestämma att redovisningsperioden ska vara längre än ett år.

Befrielse från den årliga redovisningskyldigheten eller förlängning av redovisningsperioden kan beviljas också om egendomen är av ett sådant slag att huvudmannens intresse inte fordrar årlig redovisning eller om bevarandet av egendomen är tryggt genom att egendom placeras i ett objekt från vilket den enligt ett villkor i placeringsavtalet inte kan lyftas eller överföras och placeringsvillkoren inte ändras utan förmyndarmyndighetens

samtycke. På förmyndarmyndighetens samtycke tillämpas vad som i denna lag föreskrivs om förmyndarmyndighetens tillstånd.

Förmyndarmyndigheten kan ändra ett beslut som avses ovan om detta är motiverat med tanke på behovet av tillsyn.

55 §

Om huvudmannen har förälder, make, barn eller någon annan närstående person som sin intressebevakare, kan förmyndarmyndigheten på intressebevakarens ansökan eller på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren besluta att redovisningen för den egendom som intressebevakaren förvaltar eller för en viss del av egendomen får vara allmänt hållen, om detta kan anses tillräckligt med hänsyn till det slag av egendom som intressebevakaren förvaltar. Av redovisningen ska dock framgå hur egendomen har förändrats under redovisningsperioden.

56 §

När förmyndarmyndigheten har fått årsredovisningen eller slutredovisningen ska den utan dröjsmål och i den omfattning som god granskningssed förutsätter granska hur egendomen har förvaltats, om skäliga dispositionsmedel har ställts till huvudmannens förfogande, om storleken på intressebevakarens arvode är motiverad och om redovisningen är rätt uppgjord.

Förmyndarmyndigheten kan granska redovisningen mer allmänt än vad som föreskrivs i 1 mom., om det utgående från egendomens storlek eller art eller andra omständigheter finns skäl att anta att huvudmannens intresse på grund av detta inte äventyras. Den första redovisning som intressebevakaren ger in ska dock granskas på det sätt som föreskrivs i 1 mom.

56 a §

Huvudmannen får ersättning av statens medel för en skada som orsakats av att en omständighet förblivit oupptäckt vid en granskning av redovisningen enligt i 56 § 2 mom. och denna omständighet borde ha upptäckts om redovisningen hade granskats i enlighet med 56 § 1 mom.

59 §

När intressebevakarens uppdrag upphör på grund av att huvudmannen avlidit och egendomen inte utan dröjsmål kan överlåtas till bodelägarnas samförvaltning, kan intressebevakaren överlåta egendomen för att förvaltas av en sådan bodelägare som enligt 18 kap. 3 § i ärvdabalken kan vårda boets egendom. Intressebevakaren ska senast sju dagar före överlåtelsen underrätta alla bodelägare vars vistelseort och identitet är kända om överlåtelsen av egendomen.

65 §

När domstolen fattar ett beslut som innebär att intressebevakning ska införas i registret över förmynderskapsärenden eller fattar ett beslut genom vilket en omständighet som har antecknats i registret över förmynderskapsärenden ändras, ska domstolen lämna ett meddelande om detta till den förmyndarmyndighet som övervakar intressebevakarens verksamhet. Om beslutet ska iakttas först när det har vunnit laga kraft, ska meddelandet dock lämnas först efter att detta skett. I det sistnämnda fallet lämnas meddelandet av den domstol där ärendet senast varit anhängigt.

Närmare föreskrifter om innehållet i meddelandet och om hur meddelandet ska lämnas kan utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

66 §

Ett intressebevakaruppdrag ska införas i registret över förmynderskapsärenden även när förmyndarmyndigheten får kännedom om att

1) en minderårig är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar utan avdrag för den avlidnas eller boets skulder överstiger 20 000 euro, eller att

2) en minderårig har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen utan avdrag för den minderåriges skulder överstiger 20 000 euro.

Om särskilda skäl föreligger, ska intressebevakning för en minderårig införas i re-

gistret över förmynderskapsärenden även om egendomen eller beloppet av tillgångarna i dödsboandelen understiger det belopp som avses i 1 mom.

66 a §

Ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig och som har införts i registret över förmynderskapsärenden med stöd av 66 §, kan avföras ur registret, om värdet på den minderåriges dödsboandel eller egendom enligt 66 § 1 mom. varaktigt har sjunkit så att det är lika med eller lägre än 15 000 euro. Ett intressebevakaruppdrag kan dock inte avföras från registret om egendomen har minskat på grund av åtgärder från intressebevakarens sida som inte är förenliga med den minderåriges intresse eller om det i övrigt finns särskilda skäl för att intressebevakaruppdraget ska kvarstå i registret.

86 §

Om det på grund av långa avstånd eller av något annat skäl är nödvändigt kan hörande enligt 1 mom. också ordnas så, att en tjänsteman vid en annan förmyndarmyndighet ordnar hörandet eller så, att hörandet sker med hjälp av teknisk utrustning som gör det möjligt för en tjänsteman vid den förmyndarmyndighet som avgör ärendet och för den som ska höras att se och tala med varandra medan hörandet pågår. Den förmyndarmyndighet som har begärt handräckning är skyldig att betala ersättning för resekostnader som förorsakats av hörandet.

95 §

Närmare bestämmelser om införandet av intressebevakaruppdrag i registret över förmynderskapsärenden och om de finansiella instrument som avses i 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt f kan utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 44 § 3 och 4 mom. träder dock i kraft den 1 januari 20 .

2.

Lag**om ändring av 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten
 (575/2008) ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

5 §

Jäv för allmänna intressebevakare

om han eller hon inte själv har företrätt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse för det aktuella ärendet.

En allmän intressebevakare kan dock företräda sin huvudman, även om motparten företräds av en annan allmän intressebevakare som är anställd hos samma serviceproducent,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 22 oktober 2010

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Tuija Brax*

*Bilaga
Parallelltext*

1.

Lag

om ändring av lagen om förmyndarverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) 17 § 5 mom., sådant det lyder i lag 649/2007,
ändras 22 § 3 mom., 34 § 1 mom. 13 punkten och 2 mom., 44 § 2 och 3 mom., 48 § 3 mom., 51 § 2 mom., 53 §, 55 § 3 mom., 56 § 1 mom., 59 § 2 mom., 65 § 3 mom., 66 § samt 95 §, av dem 34 § 1 mom. 13 punkten och 2 mom. sådana de lyder i lag 649/2007, samt
fogas till lagen en ny 17 b §, till 44 § nya 3 och 4 mom., varvid det ändrade 3 mom. blir 5 mom., till 56 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., till lagen en ny 56 a §, till 65 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 780/2010, ett nytt 4 mom., till lagen en ny 66 a § samt till 86 §, sådan den lyder i lag 649/2007, ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Om en intressebevakare har förordnats med stöd av 8 eller 9 §, kan förutom domstolen också förmyndarmyndigheten i enlighet med 3 mom. besluta att intressebevakarens uppdrag skall upphöra. Detta förutsätter dessutom att huvudmannen har förmåga att förstå sakens betydelse och att huvudmannen tillsammans med intressebevakaren begär att intressebevakarens uppdrag skall förordnas att upphöra.

(kumotaan)

2 kap.

Intressebevakare

17 b §

Om en intressebevakare har förordnats

med stöd av 8 eller 9 §, ska förmyndarmyndigheten under det fjärde kalenderåret efter förordnandet på eget initiativ reda ut om det finns skäl till fortsatt intressebevakning och vid behov göra en ansökan hos tingsrätten om att uppdraget som intressebevakare ska upphöra. Utredningen ska göras på nytt vart fjärde kalenderår. Utredning behöver inte göras om det med beaktande av grunden för intressebevakarförordnandet eller av någon annan orsak är uppenbart att behovet av intressebevakare är bestående.

Utredningen görs utgående från de uppgifter om huvudmannens situation som förmyndarmyndigheten har fått i samband med granskningen av redovisningen eller på annat sätt. Intressebevakaren ska höras i samband med utredningen. Huvudmannen ska höras om denne kan antas förstå sakens betydelse och om det vid utredningen har framkommit omständigheter som visar att intressebevakarförordnandet kan behöva ändras.

22 §

Vad som anges i 17 § 4 mom. tillämpas även om någons handlingsbehörighet har begränsats.

22 §

Vad som anges i 17 b § tillämpas även om någons handlingsbehörighet har begränsats.

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

13) bevilja penninglån eller mot vederlag förvärva i 2 § i lagen om värdepappersföretag (579/1996) avsedda investeringsobjekt eller andelar i sammanslutningar, med följande undantag:

a) sätta in medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

b) förvärva masskuldebrev som staten, landskapet Åland, en kommun eller en samkommun har emitterat,

c) förvärva värdepapper med vilka det bedrivs offentlig handel enligt 1 kap. 3 § i värdepappersmarknadslagen (495/1989),

d) förvärva andelar i placeringsfonder som

13) bevilja penninglån eller mot vederlag förvärva i 4 § i lagen om värdepappersföretag (922/2007) avsedda *finansiella instrument* eller andelar i sammanslutningar, med följande undantag:

a) sätta in medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

b) förvärva masskuldebrev som staten, landskapet Åland, en kommun eller en samkommun har emitterat,

c) förvärva värdepapper med vilka det bedrivs offentlig handel enligt 1 kap. 3 § i värdepappersmarknadslagen (495/1989),

d) förvärva andelar i placeringsfonder som

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

är förenliga med det fondföretagsdirektiv som avses i 2 § 9 punkten i lagen om placeringsfonder (48/1999) och som är registrerade i Finland eller i utländska fondföretag som avses i 128 § 1 mom. i lagen om placeringsfonder och som i enlighet med 2 mom. i nämnda 128 § får marknadsföra sina andelar i Finland,

e) förvärva andelar i någon annan än en i underpunkt d avsedd placeringsfond, om fondens kapital enligt fondens regler till minst tre fjärdedelar placerats i sådana insättningar, masskuldebrev eller värdepapper som avses i underpunkterna a, b och c,

f) förvärva sådana investeringsobjekt som kan jämföras med investeringsobjekt som avses i underpunkterna a—e och som bestäms genom förordning av statsrådet,

g) förvärva sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Tillstånd skall sökas hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet. Om en rättshandling företas eller en åtgärd vidtas för flera sådana personers räkning som är föremål för intressebevakning, kan tillstånd för samtligas del sökas också hos den förmyndarmyndighet som övervakar verksamheten i fråga om en av dem. Den förmyndarmyndighet som behandlat saken skall i ett sådant fall meddela sitt beslut till de förmyndarmyndigheter som övervakar verksamheten i fråga om de övriga. Om tillstånd söks för en rättshandling som skall företas på en minderårig persons vägnar, skall förmyndarmyndigheten bereda en minderårig som fyllt 15 år tillfälle att bli hörd, om inte den minderåriges ståndpunkt framgår på ett tillförlitligt sätt av ansökningshandlingarna. På hörande av en part tillämpas i övrigt förvaltningslagen (434/2003).

är förenliga med det fondföretagsdirektiv som avses i 2 § 9 punkten i lagen om placeringsfonder (48/1999) och som är registrerade i Finland eller i utländska fondföretag som avses i 128 § 1 mom. i lagen om placeringsfonder och som i enlighet med 2 mom. i nämnda *paragraf* får marknadsföra sina andelar i Finland,

e) förvärva andelar i någon annan än en i underpunkt d avsedd placeringsfond, om fondens kapital enligt fondens regler till minst tre fjärdedelar placerats i sådana insättningar, masskuldebrev eller värdepapper som avses i underpunkterna a, b och c,

f) förvärva sådana *finansiella instrument* som kan jämföras med *finansiella instrument enligt* underpunkterna a—e och som *anges* genom förordning av *justitieministeriet*,

g) förvärva sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Tillstånd ska sökas hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet. Om en rättshandling företas eller en åtgärd vidtas för flera sådana personers räkning som är föremål för intressebevakning, kan tillstånd för samtligas del sökas också hos den förmyndarmyndighet som övervakar verksamheten i fråga om en av dem. Den förmyndarmyndighet som behandlat saken ska i ett sådant fall meddela sitt beslut till de förmyndarmyndigheter som övervakar verksamheten i fråga om de övriga. *Förmyndarmyndigheten ska vid avgörandet av ett tillståndsärende ge huvudmannen tillfälle att bli hörd, om inte huvudmannens ståndpunkt framgår på ett tillförlitligt sätt av ansökningshandlingarna eller om hörande annars är nödvändigt med hänsyn till huvudmannens intressen eller för att saken ska kunna utredas. Huvudmannen behöver dock inte ges tillfälle att bli hörd, om denne är en minderårig som inte har fyllt 15 år.* På hörande av en part tillämpas i övrigt förvaltningslagen (434/2003).

44 §

Intressebevakaren för en person som uppnått myndighetsåldern och en annan för en minderårig förordnad intressebevakare än en sådan som avses i 1 mom. har rätt att av huvudmannens medel få ersättning för nödvändiga kostnader samt ett arvode som är skäligt i förhållande till uppdragets art och omfattning samt huvudmannens tillgångar.

Justitieministeriet kan ge närmare anvisningar om arvodesgrunderna.

48 §

Vad som bestäms i 1 mom. gäller inte en förälder som är intressebevakare för sitt minderåriga barn, om den minderåriges egendom

44 §

Intressebevakaren för en person som uppnått myndighetsåldern och en annan för en minderårig förordnad intressebevakare än en sådan som avses i 1 mom. har rätt att av huvudmannens medel få ersättning för nödvändiga kostnader samt ett arvode som är skäligt i förhållande till uppdragets art och omfattning samt huvudmannens tillgångar. *Uöfver arvode har intressebevakaren rätt till specialersättning för en sådan nödvändig uppgift till förmån för huvudmannen som fordrar särskild yrkesskicklighet eller en betydande arbetsinsats, om det har varit förenligt med huvudmannens intresse att intressebevakaren sköter uppgiften.*

En intressebevakare har inte rätt till arvode enligt 2 mom., om huvudmannens inkomster, under den tid för vilken arvode tas ut, efter skatt enligt förskotts innehållning eller förskottsbetalning och lagbestämda avgifter för arbetstagaren är lika stora eller lägre än den årliga nivå som motsvarar utkomststödets grunddel enligt 9 § 1 mom. 1 punkten i lagen om utkomststöd (1412/1997), justerad med det folkpensionsindex som avses i lagen om folkpensionsindex (456/2001). Som inkomst för huvudmannen betraktas alla inkomster i penningform såsom löne-, pensions- och andra förvärvsinkomster, ränte-, hyres-, dividend- och andra kapitalinkomster samt sociala förmåner.

En intressebevakare har trots 3 mom. rätt till arvode enligt 2 mom., om det verkliga värdet på huvudmannens förmögenhet minskat med huvudmannens skulder mer än tredubbelt överstiger den årliga nivå enligt 3 mom. som motsvarar utkomststödets grunddel. När förmögenheten bestäms beaktas inte en bostad som personligen används av huvudmannen och skulder som hänför sig till den.

Närmare bestämmelser om arvodets storlek utfärdas genom förordning av statsrådet.

48 §

Vad som bestäms i 1 mom. gäller inte en förälder som är intressebevakare för sitt minderåriga barn, om den minderåriges egendom

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

är ringa. Förmyndarmyndigheten kan på intressebevakarens ansökan förlänga den i 1 mom. föreskrivna tiden, om detta är nödvändigt på grund av egendomens storlek eller av någon annan orsak.

är ringa. Förmyndarmyndigheten kan på intressebevakarens ansökan *eller på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren* förlänga den i 1 mom. föreskrivna tiden, om detta är nödvändigt på grund av egendomens storlek eller av någon annan orsak.

*Redovisningsskyldighet**Redovisningsskyldighet*

51 §

51 §

Årsredovisningen skall ges in inom tre månader efter redovisningsperiodens utgång. Om intressebevakaruppdraget började under den senare hälften av redovisningsperioden, kan förmyndarmyndigheten besluta att redovisningen skall ges i samband med följande årsredovisning.

Årsredovisningen ska ges in inom tre månader efter redovisningsperiodens utgång. Om intressebevakaruppdraget började under den senare hälften av redovisningsperioden, kan förmyndarmyndigheten *på intressebevakarens ansökan eller på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren* besluta att redovisningen ska ges i samband med följande årsredovisning.

53 §

53 §

Om det av förteckningen över egendomen eller av årsredovisningen framgår att huvudmannen inte har någon egendom eller att den egendom som intressebevakaren förvaltar är ringa, kan förmyndarmyndigheten för viss tid eller tills vidare befria intressebevakaren från den årliga redovisningsskyldigheten eller bestämma att redovisningsperioden skall vara längre än ett år. *Sådan befrielse eller förlängning av redovisningsperioden kan dock inte beviljas om huvudmannen har betydande skulder och intressebevakaren skall sköta betalningen av dem. Förmyndarmyndigheten kan vid behov ändra ett beslut som avses ovan.*

Om det av förteckningen över egendomen eller av årsredovisningen framgår att huvudmannen inte har någon egendom eller att den egendom som intressebevakaren förvaltar är ringa, kan förmyndarmyndigheten *på intressebevakarens ansökan eller på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren* för viss tid eller tills vidare befria intressebevakaren från den årliga redovisningsskyldigheten eller bestämma att redovisningsperioden ska vara längre än ett år.

Befrielse från den årliga redovisningsskyldigheten eller förlängning av redovisningsperioden kan beviljas också om egendomen är av ett sådant slag att huvudmannens intresse inte fordrar årlig redovisning eller om bevarandet av egendomen är tryggt genom att egendom placeras i ett objekt från vilket den enligt ett villkor i placeringsavtalet inte kan lyftas eller överföras och placeringsvillkoren inte ändras utan förmyndarmyndighetens samtycke. På förmyndarmyndighetens samtycke tillämpas vad som i denna lag före-

*skrivs om förmyndarmyndighetens tillstånd.
Förmyndarmyndigheten kan ändra ett beslut som avses ovan om detta är motiverat med tanke på behovet av tillsyn.*

55 §

Om huvudmannen har förälder, make, barn eller någon annan närstående person som sin intressebevakare, kan förmyndarmyndigheten besluta att redovisningen för den egendom som intressebevakaren förvaltar eller för en viss del av egendomen får vara allmänt hållen, om detta kan anses tillräckligt med hänsyn till det slag av egendom som intressebevakaren förvaltar. Av redovisningen skall dock framgå hur egendomen har förändrats under redovisningsperioden.

56 §

När förmyndarmyndigheten har fått årsredovisningen eller slutredovisningen skall den utan dröjsmål granska hur egendomen har förvaltats, om skäligena dispositionsmedel har ställts till huvudmannens förfogande och om redovisningen är rätt uppgjord.

55 §

Om huvudmannen har förälder, make, barn eller någon annan närstående person som sin intressebevakare, kan förmyndarmyndigheten *på intressebevakarens ansökan eller på eget initiativ efter att ha hört intressebevakaren* besluta att redovisningen för den egendom som intressebevakaren förvaltar eller för en viss del av egendomen får vara allmänt hållen, om detta kan anses tillräckligt med hänsyn till det slag av egendom som intressebevakaren förvaltar. Av redovisningen ska dock framgå hur egendomen har förändrats under redovisningsperioden.

56 §

När förmyndarmyndigheten har fått årsredovisningen eller slutredovisningen ska den utan dröjsmål *och i den omfattning som god granskningssed förutsätter* granska hur egendomen har förvaltats, om skäligena dispositionsmedel har ställts till huvudmannens förfogande, *om storleken på intressebevakarens arvode är motiverad* och om redovisningen är rätt uppgjord.

Förmyndarmyndigheten kan granska redovisningen mer allmänt än vad som föreskrivs i 1 mom., om det utgående från egendomens storlek eller art eller andra omständigheter finns skäl att anta att huvudmannens intresse på grund av detta inte äventyras. Den första redovisning som intressebevakaren ger in ska dock granskas på det sätt som föreskrivs i 1 mom.

56 a §

Huvudmannen får ersättning av statens medel för en skada som orsakats av att en omständighet förblivit oupptäckt vid en granskning av redovisningen enligt i 56 § 2 mom. och denna omständighet borde ha upptäckts om redovisningen hade granskats i

enlighet med 56 § 1 mom.

59 §

När intressebevakarens uppdrag upphör på grund av att huvudmannen avlidit och egendomen inte utan dröjsmål kan överlåtas till bodelägarnas samförvaltning, kan intressebevakaren överlåta egendomen för att förvaltas av en sådan bodelägare som enligt 18 kap. 3 § ärvdabalken kan vårda boets egendom. Intressebevakaren skall underrätta alla bodelägare vars vistelseort och identitet är kända om överlåtelsen av egendomen.

59 §

När intressebevakarens uppdrag upphör på grund av att huvudmannen avlidit och egendomen inte utan dröjsmål kan överlåtas till bodelägarnas samförvaltning, kan intressebevakaren överlåta egendomen för att förvaltas av en sådan bodelägare som enligt 18 kap. 3 § i ärvdabalken kan vårda boets egendom. Intressebevakaren ska *senast sju dagar före överlåtelsen* underrätta alla bodelägare vars vistelseort och identitet är kända om överlåtelsen av egendomen.

65 §

När domstolen fattar ett beslut som innebär att intressebevakning skall införas i registret över förmynderskapsärenden, *skall den underrätta* den förmyndarmyndighet som övervakar intressebevakarens verksamhet *om saken*.

65 §

När domstolen fattar ett beslut som innebär att intressebevakning ska införas i registret över förmynderskapsärenden *eller fattar ett beslut genom vilket en omständighet som har antecknats i registret över förmynderskapsärenden ändras, ska domstolen lämna ett meddelande om detta till* den förmyndarmyndighet som övervakar intressebevakarens verksamhet. *Om beslutet ska iakttas först när det har vunnit laga kraft, ska meddelandet dock lämnas först efter att detta skett. I det sistnämnda fallet lämnas meddelandet av den domstol där ärendet senast varit anhängigt.*
Närmare föreskrifter om innehållet i meddelandet och om hur meddelandet ska lämnas kan utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

66 §

En intressebevakning skall införas i registret över förmynderskapsärenden även när förmyndarmyndigheten får kännedom om att

1) en minderårig är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar inte är ringa, eller att

2) en minderårig har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen inte är ringa.

66 §

Ett *intressebevakaruppdrag* ska införas i registret över förmynderskapsärenden även när förmyndarmyndigheten får kännedom om att

1) en minderårig är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar utan *avdrag för den avlidnas eller boets skulder överstiger 20 000 euro*, eller att

2) en minderårig har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen *utan avdrag för den minderåriges skulder överstiger 20 000 euro*.

Om särskilda skäl föreligger, skall *en* intressebevakning som avses i 1 mom. införas i registret över förmynderskapsärenden även om egendomen eller beloppet av tillgångarna i dödsboandelen är ringa.

Genom förordning kan bestämmas när beloppet av tillgångarna skall anses ringa.

Om särskilda skäl föreligger, ska intressebevakning *för en minderårig* införas i registret över förmynderskapsärenden även om egendomen eller beloppet av tillgångarna i dödsboandelen *understiger det belopp som avses i 1 mom.*

66 a §

Ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig och som har införts i registret över förmynderskapsärenden med stöd av 66 §, kan avföras ur registret, om värdet på den minderåriges dödsboandel eller egendom enligt 66 § 1 mom. varaktigt har sjunkit så att det är lika med eller lägre än 15 000 euro. Ett intressebevakaruppdrag kan dock inte avföras från registret om egendomen har minskat på grund av åtgärder från intressebevakarens sida som inte är förenliga med den minderåriges intresse eller om det i övrigt finns särskilda skäl för att intressebevakaruppdraget ska kvarstå i registret.

86 §

Om det på grund av långa avstånd eller av något annat skäl är nödvändigt kan hörande enligt 1 mom. också ordnas så, att en tjänsteman vid en annan förmyndarmyndighet ordnar hörandet eller så, att hörandet sker med hjälp av teknisk utrustning som gör det möjligt för en tjänsteman vid den förmyndarmyndighet som avgör ärendet och för den som ska höras att se och tala med varandra medan hörandet pågår. Den förmyndarmyndighet som har begärt handräckning är skyldig att betala ersättning för resekostnader som förorsakats av hörandet.

95 §

Närmare bestämmelser om tillämpningen av denna lag utfärdas genom förordning.

95 §

Närmare bestämmelser om *införandet av intressebevakaruppdrag i registret över förmynderskapsärenden och om de finansiella instrument som avses i 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt f* kan utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Gällande lydelse

RP 203/2010 rd

43

Föreslagen lydelse

*Denna lag träder i kraft den
20 . Lagens 44 § 3 och 4 mom. träder dock i
kraft den 1 januari 20 .*

2.

Lag**om ändring av 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten
(575/2008) ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Jäv för allmänna intressebevakare

En allmän intressebevakare kan dock företräda sin huvudman, även om motparten företräds av en annan allmän intressebevakare som är anställd hos samma serviceproducent, om han eller hon inte själv har företrätt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse för det aktuella ärendet.

Denna lag träder i kraft den
20 .
